Informativno-političko glasilo
BN Bunjevačke Novine

Informativno-političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine
Godina XII Broj 136; Oktobar 2016.
Cina 50 dinara
Izlazi prve nedilje u misecu

Izdavač:
NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR" - Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

direktor NIU „BIC"
Mirko Bajić
v.d. glavnog i odgovornog urednika:
Nikola Stantić

Savit novina:
Mirjana Savanov, Nikola Babić, Agneza Rodić Vojnić, Branko Pokornić, Ružica Parčetić

Tehnički urednik:
Nikola Stantić

Stalni saradnici:
Eva Bačlija, Ana Vojnić Kortmiš, Desa Kujundžić, Ružica Parčetić, Tihomir Kujundžić Matković, Ksenija Stojčić, Zvonko Stantić

Fotografija:
Nikola Stantić

Naslovna strana:
„Zemlja naši pradidova"

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1,
24000 Subotica
Telefon/fax: 024 523-505
e-mail: bic@bunjevci.net

Štampa:
Rotografika Subotica
Tiraž:
1.000

Dizajn:
Studio Trid Beograd

Distribucija:
„Press international" - Novi Sad,
„Centrosinergija" d.o.o. Novi Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine:
Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024 554-881
e-mail: bunjnacsav@gmail.com
Regionalna kancelarija u Somboru:
Trg Svetog Đorđa 1
Telefon/fax: 025 434-059

CIP – Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE *novine*: informativno - političko glasilo / glavni i odgovorni urednik Suzana Kujundžić - Ostojić. - 1998-2004; God. I, br. 1 (2005). - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004; 2005. - Ilustr.; 30 cm
Mesečno

ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

Rič urednika

Poštivana čeljadi,

Proteklog miseca veliku pažnju u bunjevačkoj zajednici privuko je petnajsti Festival bunjevačkog narodnog stvaralaštva. Kroz pet dana se uglavnom provlačila tema koja divani o 330 godina od kako su Bunjevci došli na prostore di i danas žive.

Tribine, pridavanja, panel konferencije bile su posićene, al se čini da je najveći utisak na sve ostavila pridstava „Zemlja naši pradidova". U tri čina pridstavljena su tri segmenta u istoriji Bunjevaca, od polaska iz stare postojbine, priko borbe u Vojnoj krajini tuđinske države, pa sve do buđenja nacionalnog identiteta i razvoja Bunjevaca.

Ono što je ostavilo poseban utisak jeste da je pridstava rađena na amaterskom nivou. Brez profesionalni glumaca, režisera, scenarista, naravno, i brez honorara za glumce, statiste...

Na pitanje, kako su uspili uradit tako velik posao, gotovo brez pogriške, jedan od glumaca je odgovorio vrlo jednostavno: „Ode je rič o velikoj istoriji, nije to makar šta. Nismo smili pridstavu smandrljat, nego smo je morali uradit ljudski i dostojanstveno".

Upravo je tako i bilo, dostojanstveno i ljudski, s tušta pažnje prema istoriji jednog naroda. A istorija svašta zabiluži, a kod Bunjevaca je zabilužila veliku borbu ko zajednički imenilac za svi 330, pa i više godine.

Borba protiv Turaka, borba za život, tirala je Bunjevce prema severu, tu se nastavila borba na ratnim poljima, al i borba za sopstvena nacionalna obilužja, kulturu, jezik, identitet.

Pa i kad je sve bilo protiv nji, ko na primer 1945. godine, Bunjevci su se borili, uporno, ko „tija voda koja brig roni". Da nije bilo tako, ne bi nas danas ni bilo, a nuz taku borbu, biće nas i dalje!

Strana 4-5

Strana 5-6

Strana 7

Strana 8-9

Strana 13-14

Strana 14-15

Sadržaj

4-5
Akt jasne diskriminacije
5-6
Decenija bunjevačkog u osnovnim škulama
7
Sertifikovan rad učitelja bunjevačkog
8-9
Realizacija – daleko više od amaterske
10-11
Jubilej vridan za cio narod
11-12
Početak bunjevačke književnosti
13-14
Elementi za zaštitu kulturnog nasliđa
14-15
Proslavili dva jubileja

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u misecu donese „Bunjevačke novine" pritplatite se na nji.
Godišnja pritplata je 600 dinara (sa ptt troškovima).
Platit možete na naš tekući račun: 200-2642360101825-19 (Poštanska štedionica)
sa naznakom za pritplatu.
Godišnja pritplata za inostranstvo je 20 evra.
Posli uplate nazovite nas kako bi upisali vašu kućnu adresu: 024 523-505

KONFERENCIJA ZA MEDIJE SAVEZA BAČKIH BUNJEVACA

Akt jasne diskriminacije

Bunjevci decenijama unazad trpe diskriminaciju, a to se posebno odnosi na period od 1945. godine kada je narednom Narodno-oslobodilačkog odbora onemogućeno svima koji se tako osićaju izjašnjavaju ko Bunjevci. Iako taj akt više ne proizvodi pravne posledice, Bunjevci su konačno priznati ko autohtona nacionalna zajednica, u Savezu bačkih Bunjevaca traže da se o tom aktu odgovarajuće izjasni Skupština AP Vojvodine.

– Jedna od najozbiljniji aktivnosti koje sprovodimo poslidnji nikoliko nedilja, a sa namirom da što skorije bude završena, jeste inicijativa da Skupština Vojvodine odgovarajuće reaguje na akt iz 1945. godine. U toku izborne kampanje smo proklamovali jedan od ciljova zaštitu prava na lično izjašnjavanje i konačno mećanje tačke na rasprave dal mi, Bunjevci, imamo el nemamo pravo da se izjašnjavamo ko autohtona nacionalna manjine – istako je **Mirko Bajić**, pridsdinik SBB-a, na konferenciji za medije i upozorio:

– Na žalost, i dan-danas trpimo pritiske, čujemo da ne možemo postojat ko autohtona nacionalna manjina, nego da smo grupa koje neće da se izjasni ko dio hrvatskog naroda. Take izjave i take inicijative danas ne dolaze iz države Hrvatske direktno, ko akt državni organa, nego su proizvod inicijativa oni koji su poriklom Bunjevci, a sad se izjašnjavaje ko Hrvati.

Tamara Babić, Mirko Bajić, Stela Bukvić i Boris Bajić

Bajić je ko dokaz te tvrdnje izno zapažanja sa nedavnog skupa na kojem je vršena analiza sprovođenja bilateralni sporazuma o zaštiti prava nacionalni manjina. Srbija i Hrvatska imaje taki bilateralni sporazum, a u njemu je ni u jednoj riči ne spominju Bunjevci.

– Sasvim je u redu da se divani o ostvarivanju prava Hrvata u Srbiji, to pozdravljamo. No, u analizi sprovođenja tog sporazuma, čiji je autor Darko Baštovanović, stoji zaključak da uprkos znatnom poboljšanu položaja Hrvata u praksi ima poteškoća, te da odnos izmed dvi države opterećiva takozvano bunjevačko pitanje. Odkaleg ovake konstatacije, kad međudržavni sporazum ne tretira tako pitanje. Ovo je dokaz da i danas postoji težnja da nam se ospori pravo izjašnjavanja, a to potiče još iz 1945. godine.

Taki akt, ističe Bajić, grubo krši sve domaće i međunarodne zakonske i ustavne okvire, međunarodne konvencije koje se tiču prava nacionalni zajednica.

– Taj akt je nedvosmislen primer diskriminacije prema jednoj grupi građana koji se izjašnjavaje ko Bunjevci, akt nasilne asmililacije, akt protivan ljudskim pravima i slobodama i ne mož ostat, a da se to jedared ne konstatuje – nastavlja Bajić.

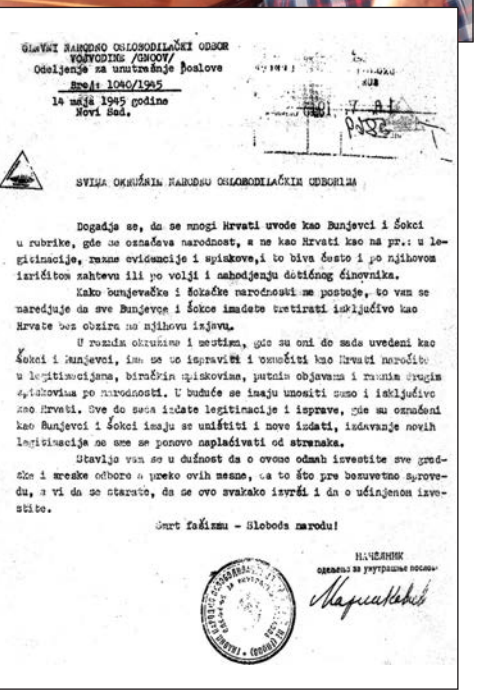

GLAVNI NARODNO OSLOBODILAČKI ODBOR VOJVODINE /GNOOV/
Odeljenje za unutrašnje poslove
Broj: 1040/1945
14 maja 1945 godine
Novi Sad.

SVIMA OKRUŽNIM NARODNO OSLOBODILAČKIM ODBORIMA

Događa se, da se mnogi Hrvati uvode kao Bunjevci i Šokci u rubrike, gde se označava narodnost, a ne kao Hrvati kao na pr.: u legitimacije, razne evidencije i spiskove,i to biva često i po njihovom izričitom zahtevu ili po volji i nahođenju dotičnog činovnika.

Kako bunjevačke i šokačke narodnosti ne postoje, to vam se naređuje da sve Bunjevce i Šokce imadete tretirati isključivo kao Hrvate bez obzira na njihovu izjavu.

U raznim okruženjima i mestima, gde su oni do sada uvedeni kao Šokci i Bunjevci, ima se to ispraviti i označiti kao Hrvati narodnosti u legitimacijama, biračkim spiskovima, putnim objavama i raznim drugim spiskovima po narodnosti. U buduće se imaju unositi samo i isključivo kao Hrvati. Sve do sada izdate legitimacije i isprave, gde su označeni kao Bunjevci i Šokci imaju se uništiti i nove izdati, izdavanje novih legitimacija se neće se ponovo naplaćivati od stranaka.

Stavlja vam se u dužnost da o ovome odmah izvestite sve gradske i mesne odbore a preko ovih mesne, ca to što pre bezuvetno sprovedu, a vi da se starate, da se ovo svakako izvrši i da o učinjenom izvestite.

Smrt fašizmu - Slobodu narodu!

NAČELNIK
odeljenja za unutrašnje poslove

Kako je istako pridsidnik SBB-a, akt je imo pravno dejstvo praktično do raspada SFRJ, dokad su svi koji su se izjasnili ko Bunjevci bili upisivani ko Hrvati, a nakon tog, sve do formiranja Nacionalnog savita su bili u grupi kao ostali.

– Tako je bilo sve do konačne primene međunarodni normi u novoj državi Srbije, kada je sprovedeno pravo iz međunarodni okvira da svako mož da se izjasni po ličnom osićanju.

Bajić ističe da će inicijativa uslidit uskoro, te da će ona bit upućena, kako se to očekiva, priko organa Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine u Srbiji.

– Tražimo da se javno i jasno okarakteriše odluka iz 1945. godine, da ona ne mož imat poslidica po Bunjevce. Tačno je da je nemoguće donet odluku o stavljanju tog akta van snage, al se svakako mož zaključkom Skupštine AP Vojvodine konstatovat da je taki akt donet, da je jednoj grupi građana naneta ogromna nepravda u pogledu diskriminacije, nasilne asmimilacije i osporavanja prava na lično izjašnja-

NOVA ČLANICA

Po okončanju konferencije za medije, Bajić je prisutnima pridstavio i novu članicu Saveza bačkih Bunjevaca, Tamaru Babić, te je istako da se nada njenom punom doprinosu u radu ove političke partije.

vanje, te da on ne mož imat poslidica ni danas, ni u budućnosti. Kako je ovo stvar koja privazilazi okvire stranke, upućivamo i zahtiv BNS-u da svojom odlukom ovu inicijativu uputi Skupštini APV, te da ovo pitanje postavimo u kontekst opšteg prava svi Bunjevaca danas.

U drugom dilu konferencije za medije, Bajić je prokomentariso kaki je položaj Saveza bačkih Bunjevaca u lokalnoj vlasti u Subotici.

– Na odličan način smo uspostavili saradnju sa partnerima, SNS-om i SVM-om, i dio smo lokalne vlasti. Nadam se da ćemo i dalje imat dobru saradnju, a nivo saradnje ne proizilazi iz broja osvojeni mandata, nego se pravi na bazi osvojeni glasova, po čemu je naša snaga duplo veća nego po broji odbornika. To je poštovano u Skupštini Subotice, pa smo tako, po formiranju stalni skupštinski tila, savita i komisija, dobili mista u sedam, i to vrlo ozbiljni – istako je Bajić i potvrdio da će se i dalje borit da Bunjevci imaje prava ko i pripadnici drugi nacionalni zajednica:

– Ravnopravnost još uvik nije u potpunosti prisutna, al postoje poslidice nastale od raniji struktura u lokalnoj vlasti.

Divaneć o radu u Skupštini Subotice, pridsidnik SBB-a je izno žaljenje što u vlasti nisu svi relevantni pridstavnici politički partija većinskog i manjinski naroda u Subotici.

– Otvoreno sam sa skupštinske govornice pozvo Tomislava Žigmanova i DSHV da učestvuju u vlasti, da ne budu u opoziciji, pa da „kukaje" kako nemaje pozicije ko prije. Pa, ako su u opoziciji, kako mogu imat pozicije u vlasti? Uvik sam za koncept da u vlasti triba da budu pridstavnici svi manjina, mi nudimo ruku saradnje, jel se mora uspostavit saradnja i med političkim partijama i med nacionalnim savitima – zaključio je Bajić.

N. S.

POČELA DESETA ŠKULSKA GODINA U KOJOJ POSTOJI MOGUĆNOST UČENJA BUNJEVAČKOG GOVORA SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Decenija bunjevačkog u osnovnim škulama

Škulska godina koja je nedavno počela, čini se ko i one prije nji, ipak je, prilično značajna za bunjevačku zajednicu. Ovo je deseta godina kako se u osnovnim škulama u Subotici i Somboru uči bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture, a tokom protekle decenije ovaj izborni predmet je prošo velik put, od tušta zatvoreni vrata i skromni šezdesetak učenika, do udžbenika i priko 450 đaka danas.

Nikola Babić i Suzaka Kujundžić Ostojić tokom posite škuli

Jubilej pokazo napridak

– Ovaj jubilej je prilika da vidimo koliko smo uznapridovali od prve škulske godine kako se u škulama uči bunjevački. Ako ćemo gledat po broju đaka, onda smo zdravo odmakli, jel smo od 60 đaka stigli do priko 450. Odmakli smo tušta i po kvalitetu nastave i onom šta nudimo na časovima. Stručni tim učitelja i pridavača napravio je tušta tog što je pomoglo onima koji nastavu vode. Najveći pomak je napravljen u škulama, kod direktora, ali i kod Bunjevaca. Divanilo se prije deset godina „Šta će nam bunjevački u škuli", „Zašto da ga učimo kad ga znamo"... Danas to više nije tako. Postoji svist o tom da se u okviru ovog predmeta uče bunjevačke riči, al ne samo to, nego i tušta o našoj istoriji, običajima, kulturi, o svemu onom što je na žalost, dugo godina bilo zaboravljeno. Kroz ovaj predmet je i pokrenut niz tema, izuzetno važni za našu zajednicu – divani **dr Suzana Kujundžić Ostojić**, pridsdinica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine.

Tendencija da se povećava broj đaka koji uče bunjevački se nastavlja, takođe i broja pridavača, bunjevački se uči danas u šesnajst škula, al, naravno, ima i onog što nedostaje.

– Imali smo sriću da se broj učenika povećavo, al je problem u tom što mi i dalje dobijamo ista sridstva ko kad je bilo 60 dice. Od Republike Srbije dobijemo za obrazovanje 80.000 dinara, a u BNS-u se trudimo da za ovu oblast izdvojimo blizo dva miliona dinara da bi se funkcionisalo. Jasno je da „sičemo" i tamo di ne boli i tamo di boli. Ima oni kojima to nije pravo, naravno, za svaki poso u svakom odboru triba novaca. Al, ako nema mladi, ako nema đaka, ako nemamo kome prinet naše nasliđe, onda nemamo ništa. Zato i posvećivamo toliku pažnju obrazovanju – nastavlja dr Kujundžić Ostojić.

Naša sagovornica ističe dobru saradnju direktora škula i BNS-a, al i ulogu učitelja, pridavača, učenika, njevi roditelja, majki, dida...

– U vrime kada se u škulama smanjiva broj đaka, velik je uspih što se kod nas povećava broj dice koja iđu na bunjevački.

U nastavi bunjevačkog koriste se udžbenici, „Čitanka" i „Gramatika" za niže razrede, a u toku je završna faza novi udžbenika.

– Pridali smo „Čitanku" za treći i četvrti razred, završene su radne sveske koje će bit početak udžbenika za dicu od 5. do 8. razreda, a očekivamo da taj poso

završimo u narednim godinama. Slidi nam i ažuriranje nastavnog plana, od momenta kad je on rađen do danas se dosta tog prominili. Imamo novi i kvalitetni sadržaja koji će sigurno bit korisni i zanimljivi za naše učenike – dodaje dr Kujundžić Ostojić.

Zadovoljstvo posli teškog početka

Bunjevački se u škulama počo učit u vrime dok je pridsdinik Savita bio **Nikola Babić**. On je i danas aktivan u BNS-u, trenutno je podpridsidnik, a dobro pamti kaki su bili počeci.

– Deset godina je lip period u kojem se vide rezultati. Početak je, naravno, bio malo drugačiji nego što je to danas, deceniju kasnije. Ne žalim se, al smo morali proć kroz dosta poteškoća. Ipak, nije to ni bilo tako teško, kad se pogleda šta je naša zajednica tim dobila i čime sve raspolaže, a pogotovo kada se zna da smo našoj dici omogućili da uče maternji jezik. To mi donosi veliko zadovoljstvo i puni srce. Naravno, to ne bi mogli brez dobri saradnika koje smo imali, velik doprinos dala je u toj našoj inicijativi i Mirjana Savanov. Svi smo zajedno oblikovali ideju kako da našim učenicima približimo bunjevački – sića se Nikola Babić, a zatim nastavlja:

– Zadatak da bunjevački uđe u škule nije bio lak. Imali smo sriću da smo imali Nacionalni savit koji nam je davo bezrezervnu podršku, a podršku smo imali od učiteljica i pridavača u osam škula. Veliko razumivanje koliko nam znači mogućnost da u našem multinacionalnom okruženju i Bunjevcima možemo obezbedit da u škulama čuju svoj jezik imali su i direktori škula. Pokatkad nije bilo jasno objasnit ni roditeljima da se kroz izučavanje ovog predmeta ne uče samo riči, nego se mož doć do spoznaje sopstvene istorije, tradicije, kulture... Da smo dobro radili pokazivali su rezultati, odnosno progresivan rast zainteresovanosti učenika.

Mirjana Savanov tokom nastave bunjevačkog u OŠ „Matija Gubec" u Tavankutu

Babić ističe da je izučavanje bunjevačkog govora i jedan od brojni koraka koji će, nadaje se svi, dovest i do konačne standardizacije bunjevačkog jezika.

– To je svakako jedan duži proces, al ovo što imamo u škulama i tendencija rasta učenika nas ohrabriva da ćemo i dočekat da imamo ne samo govor, nego i standardizovan jezik. Ima tu i drugi stvari koje raduju. U svakodnevnom životu, kad izađem na ulicu, odem u dućan, na pecu, čujem bunjevačku rič. To je samo potvrda da su se naši Bunjevci oslobodili, da slodobni divane bunjevački. Obaveza je to sviju nas prema našim pricima od koji smo i nasledili jezik, kulturu, običaje...

Svake godine novine

Svidok napritka koji se iz godine u godinu dešava oko predmeta bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture jeste i **Mirjana Savanov**, pridsidnica Odbora za obrazovanje u Nacionalnom savitu bunjevačke nacionalne manjine, ujedno i jedna od pridavača svi ovi godina.

– Ovo je deseta godina od kako se u škulama uči bunjevački, a svake godine uvodimo novine. Drago nam je što je Savit i ove godine obezbidio škulski pribor na početaku godine, tu je i novina, tematska pisanka koja je jedinstvena za sve učenike, i već ona podsića da je jedan od osnovni zadataka na našim časovima da se čuva maternji jezik. I ove godine imamo nove pridavače, oni su već prošli obuku sa pridavačima koji su već u nastavi. Već imaju jasnu sliku o našem predmetu i spremni su da priuzmu nove obaveze – ističe Mirjana Savanov.

U radu pridavača na svakom predmetu važan je nastavni materijal, a kako divani naša sagovornica i tu je svake godina pravljen pomak.

– Svaka godina je donela štogod novo. Nastavni materijal smo usavršavali, kroz aktive učitelja, di smo uvik iznosili primere dobre prakse i učili jedni od drugi. Uostalom, to što je danas veći broj dice, škula i pridavača, pokaziva da smo dobro radili. No, to nikako nije razlog da se nadalje primirimo i učaurimo, nego nam to tek mora bit motiv da i dalje uvodimo inovacije i slidimo primere dobre prakse.

Ove škulske godine u Tavankutu bunjevački uči 120 učenika od prvog do osmog razreda, a saznajemo da je nastava omiljena.

– Učimo o bunjevačkom govoru, o narodnoj i autorskoj književnosti, o usmenom i pismenom izražavanju, o elementima nacionalne kulture. Obrađivamo običaje, to dica zdravo vole, pogotovo kad nastavu obogatima radionicama. Radimo i na elementima tradicionalne kujne, posićivamo salaše, podsitimo se kaki stari bunjevački sigara. Sve to pomaže da nastava bude zanimljivija i uspešnija – zaključiva Mirjana Savanov.

N. S.

ODRŽAN SEMINAR „ETNO – KULTURNA ISTORIJA BUNJEVACA”

Sertifikovan rad učitelja bunjevačkog

Dvodnevni seminar namijenjen učiteljima koji pridaju predmet bunjevački govor s elementima nacionalne kulture održan je 30. septembra u Somboru na Pedagoškom fakultetu, a dan kasnije i na Otvorenom univerzitetu u Subotici.

Pridavači na seminaru pod imenom „Etno – kulturna istorija Bunjevaca” bili su **dr Suzana Kujundžić Ostojić** i **dr Saša Marković**.

Dr Marković je izrazio zadovoljstvo svojom ulogom domaćina prvog dana seminata te istako značaj tema koje su učiteljima bunjevačkog približene.

– Seminar se odnosi na etnokulturnu istoriju Bunjevaca. Ideja je da ovaj seminar prepozna prošlost i identitet u prošlosti bunjevačkog naroda. Pokušaćemo da spoznamo i uočimo iskušenja koja su postojala te da

pokušamo da uočimo ideologije koje su uticale na proces stvaranja identiteta i da ukažemo da je bunjevački narod poput drugih malih naroda suočio se sa brojnim izazovima u vezi sa svojim identitetom i da treba da traži i istražuje mogućnosti da opstane u ovom vremenu postmodernizma koje je itekako turbulentno, globalistički tranziciono.

Dr Saša Marković je podsitio da na Pedagoškom fakultetu u Somboru postoji predmet „Etno – kulturna istorija Bunjevaca” koji se izučava jedan semestar te da je i to način prezentovanja multikulturalnog i multinacionalnog bogatstva Vojvodine.

– Ovo je izuzetna prilika da se predmet „Etno – kulturna istorija Bunjevaca” koji se nudi studentima ponudi i onima koji rade u nastavi, našim pridavačima bunjevačkog u osnovnim škulama. To je izuzetno važno jer nakon seminara, pridavači dobijaju sertifikat za ono što rade – da kada imaju osnovu i najvažniju platformu koja je potrebna da bi mogli radit sa dicom u školi.

Teme koje su obrađene na seminaru su i: trojno gledanje na naš, bunjevački identitet, književnost i istorija.

Kako je istakla dr Suzana Kujundžić Ostojić, edukativni seminar je naišo na prijem i na izuzetno pozitivan odgovor iz Ministarstva prosvete ko jedan od prioritetni seminara tokom ove godine u Republiki Srbiji što je jedan od pokazatelja da smo na pravom putu.

R. P.

PRIDSTAVOM „ZEMLJA NAŠI PRADIDOVA” POČO 15. FESTIVAL BUNJEVAČKOG NARODNOG STVARALAŠTVA

Realizacija – daleko više od amaterske

Pridstavom „Zemlja naši pradidova” počo je 15. Festival bunjevačkog narodnog stvaralaštva, koji je, kroz pet festivalski dana dono dosta zanimljivog sadržaja. Iako je bilo dosta pridavanja, tribina, panel konferencija, najviše pažnje privukla je pomenuta pridstava koja u sebi sadrži važne elemente iz istorije Bunjevaca, odnosno koja divani o protekli 330 godina, od kako su se Bunjevci uputili iz svoje postojbine na teritoriju di danas žive.

Novinarskim žargonom, za pridstavu se zaista tražila karta više, a sva mista na sceni „Jadran” su bila popunjena. Ni ne čudi, svi su čekali da vide šta se to „krčkalo” u KUD „Bunjevka” četri miseca unazad. Uostalom, i kroz ranije brojove „Bunjevački novina” smo pisali o tom kako se pridstava pripravlja, da su probe rađene u avliji familije Kuntić, te da se sve realizuje na amaterskom nivou.

Kati Kuntić prvo čestitala unučad

No, prvi utisak nakon pogledane pridstave je da je realizacija bila daleko od amaterske.

Uostalom, i sam sadržaj je taki da svaki Bunjevac, pa i pripadnik bilo koje druge zajednice, većinske el manjinske svedno, mož dosta tog saznat o istoriji Bunjevaca.

Sama pridstava je podiljena u tri čina. U prvom se vidi kako su Bunjevci živili u 17. viku, kako izleda njev život u Hercegovini pod turcima, te kako su se odlučili na polazak na prostore „obećane zemlje”. Drugi čin već pokaziva život Bunjevaca u Austro-Ugarskoj monarhiji u 18. viku, te da i tu, di su se priselili, žive nimalo bezbrižno, da su vojnici tuđe države, te da prilaze težak put do uspostavljanja građanskog uređenja. Konačno, u trećem činu, kroz dešavanja u 19. viku, otkriva se kako je teklo buđenje nacionalne svisti Bunjevaca i buđenje sopstvenog identiteta, a sve se završava prilipom scenom koja svidoči o prvom bunjevačkom prelu.

Iza pridstave, odnosno iza teksta i režije, stoji **Kata Kuntić**, ujedno i pridsdinica KUD „Bunjevka”, a nakon premijerne izvedbe priznala je da osića veliko ushićenje.

– Posli četri miseca proba, posli tušta truda i rada sad samo možem čestitat mojim glumcima jel su sve zdravo dobro uradili. Da nije bilo nji, ne bi bilo ni

Bunjevci u svojoj postojbini, prije polaska u seobu

ovako dobre pridstave. U ovakom poslu je najvažnije bit entuzijasta, svi smo mi amateri u ovoj sferi, radimo brez finansija. No, u niku ruku je bilo i lakše, okupili su se pravi Bunjevci koji su želili da se posli tušta godina pokaže kroz šta je sve naš narod prošo. Nije bilo lako ni pripravit tekst, sve se zasniva na činjenicama, a korišćeno je i dosta citata iz govora naši bunjevački velikana – kazala je Kata Kuntić.

Borba za buđenje nacionalne svesti kod Bunjevaca

Ni na novoj teritoriji Bunjevci nisu bili brez ratova i nevolja

U pridstavi su učestvovali glumci-amateri sa manje el više iskustva, a med najiskusnijim su bili **Stela Bukvić** i **Zolika Baka**.

– Zadovoljni smo, sve nam je uspilo. Ovo je bila jedna ozbiljna pridstava, dosad smo u KUD „Bunjevka" najviše radili humoristične sadržaje. Muški su ovaj put izneli glavni dio teksta, a dobro izvođenje je poslidica vežbanja u protekla četri miseca.

Lipota nošnje i igre Bunjevaca

Bunjevci imali važnu ulogu u istoriji Subotice

Najviše smo radili u avliji Kuntićevi, fala im što su nam otvorili kapiju njevog doma, al i svoje srce – divanila je Stela Bukvić, a njen kolega nastavlja:

– Teško je bilo pripravit ovaku pridstavu. Ode je rič o velikoj istoriji, nije to makar šta. Nismo smili pridstavu smandrljat, nego smo je morali uradit ljudski i dostojanstveno, kako je, virujem i bilo. Nadam se da je svit koji nas je vidio razumio kroz šta su sve to Bunjevci prošli u ovi protekli 330, pa i više godine – istako je Baka.

N. S.

Pridstava se završava scenama iz 19. vika, sa prvog Velikog bunjevačkog prela

DR ALEKSANDAR RAIČ DIVANIO O 330 GODINA DOSELJAVANJA BUNJEVACA NA OVE PROSTORE

Jubilej vridan za cio narod

Tema koja se tiče 330 godina doseljavanja Bunjevaca na današnje prostore, odnosno na prostore tzv. Bajskog trougla, provlačila se kroz cio petnajsti Festival bunjevačkog narodnog stvaralaštva. Izazov je to bio i za **dr Aleksandra Raiča**, pridsidnika UG „Bunjevci" iz Novog Sada, koji je odlučio da na prigodnoj tribini podili svoja saznanja o vrimenu kad su se Bunjevci i doseljavali na ove prostore.

Aleksandar Raič divanio o seobi Bunjevaca i njevoj borbi u protekli 330 godina

– Razlog doseljavanja je bio taj što je u „starom kraju" došlo do krize sistema Otomanske carevine, te su Bunjevci morali menjat svoje stanište. Prvo do Mletačke republike i Dalmacije, di su se zadržali jedno vrime, a kad je 1868. godine organizovana velika seoba, priključili su se njoj. Na prostore di danas žive došlo je oko 15.000 ljudi, koji su se većinom izjašnjavali ko Bunjevci. U postojbini stočarski narod, ode se našo u drugom okruženju, al se, tokom jednog vika, odlično snašno, zafaljujuć uključenosti u sistem Vojne krajine. Bunjevci su bili vojnici u Vojnoj krajini, istovrimeno su se dobro snašli u poljoprivredi i imali su sjajan uspon do Prvog svitskog rata – divano je dr Raič.

Raič je divanio da su glavni organizatori prisiljenja bili franjevci iz samostana iz Hercegovine i severne Dalmacije, al i da je jedan dio Bunjevaca na ove prostore, nji oko 5.000, došo pod vodstvom dvojice kapetana, **Markovića** i **Vidakovića**.

– Godine 1715. po popisu je na teritoriju „Bajskog trougla" bila 21.000 Bunjevaca. Međutim, bilo je oko 40% su oni koji su došli u ranijim seobama, i to je jedan od razloga zašto se bunjevački narod tako brzo prilagodio i bio uspešan u sistemu Austrijske, kasnije Austro-Ugarske monarhije. U momentu nastajanja novi država i nacija, od druge trećine 19. vika, počinju problemi sa kojima se Bunjevci čak ni danas nisu uspešno izborili. Salaši su održali Bunjevce do kraja Drugog svitskog rata, a agrarna reforma je bila nova tragična nota – dodo je Raič.

Svoje pridavanje dr Raič je podilio na više dilova, prvo je prikazo hronogram istorije bački Bunjevaca, potom značajne činjenice o pridmodernoj i modernoj istoriji i našoj savrimenosti, zatim značajne Bunjevce koji su svitionici za budućnost, radio je i na umitnosti i književnosti, odnosno oblikovanju etničkog i izgrađivanju nacionalnog identiteta, dok je za kraj ostavio tri zanimljive teme.

U temi „Događaji dostojni pamćenja – istorijske prekretnice: opomine i ufanja" dr Raič navodi: *„Pridmoderni period: dani doseljavanja – završetka naseljavanja svi ju Bunjevaca – dani bunjevačkog zavičaja Bajskog trougla, osnivanja pojedini naselja – dani učešća Bunjevaca u oslobađanju Bačke od Turaka – bitka kod Sente, bitka kod Slankamena – dani sticanja statusa slobodnih kraljevski gradova – Subotica, Sombor, Baja;*

Moderni period: događaji iz 1848-1860 u kojima su Bunjevci učestvovali (posebno uspostavljanje odnosa sa Vojvodinom srpskom) – proklamacija I. Antunovića i njena realizacija 1882 do 1914! – osnivanje bunjevački društveno-kulturni institucija (Bunjevačko-šokačke novine, Pučka kasina 1878...) – pogibija i zarobljeništvo Bunjevaca u Prvom svetskom ratu (Galicija, rusko zarobljeništvo) – osnivanje bunjevačko-srpski odbora za priuzimanje vlasti krajom Prvog svitskog rata – učešće Bunjevaca na Velikoj narodnoj skupštini 1918. godine u Novom Sadu – osnivanje Bunjevačko-šokačke stranke B. Raića i njeno utapanje u HSS braće Radić kao izraz krize bunjevačkog nacionalnog pokreta – hrvatska iredentistička nastojanja prema zapadnoj Bačkoj, srpska nacionalizacija Vojvodine i rascip u bunjevačkom korpusu – učešće Bunjevaca u NOB tokom 1941-1944 godine – zabrana nacionalnog samoodriđenja i nacionalna kategorizacija Bunjevaca i Šokaca kao Hrvata identicid 1945 godine – obnova bunjevačke Dužijance 1968 godine – obnova bunjevačkog autohtonog sistema kulturne autonomije civilni društveno-kulturni organizacija (dani osnivanja OCD (organizacije civilnog društva) 1995-2003 – Osnivanje Bunjevačkog nacionalnog saveta 2003. godine – potvrđivanje Bunjevaca kao nacionalne manjine u Statutu AP Vojvodine 29.11.2009."

Oblast „Diskusija bunjevačkog problema" donosi takođe zanimljiva razmišljanja dr Raiča, koja prinosimo kroz teze sa pridavanja:

„Šta pokazuje osvrt na istoriju Bunjevaca nakon njevog doseljavanja prije 330 godina? Period uzleta i faktori koji su ga omogućili – period opadanja (rascipa, podila i krize) – teškoća okretanja trenda od opadanja prema novom napredovanju.

Četri vizije budućnosti Bunjevaca – 1) egzotični etnički relikt što se postepeno gasi – „prirodna asimilacija", 2) manjinska etnička

zajednica sa dodiljenim statusom nacionalne manjine u Srbiji, 3) nacionalna zajednica konsolidovana ko sistem organizacija civilnog društva u okruženju dinamičnog procesa izgrađivanja nacija-država u Srbiji, Mađarskoj i Hrvatskoj, 4) perspektiva bunjevačke nacionalne zajednice kao konstitutivnog ustavnog subjekta Republike Srbije .

Dvi realne perspektive održivog razvoja Bunjevaca ko malog ugroženog naroda (Abulof, Kimlička) i problem izbora strategije nacionalnog razvoja – civilno društvo koje stvara solidarnu zajednicu koja jača i čini održivim status nacionalne manjine – kako to postići = Bunjevački problem.

Podaci koji potvrđuju aktuelnost problema opstanka Bunjevaca i omogućuju procinu izbora strategije rešavanja bunjevačkog problema: zaostajanje Bunjevaca u školovanju za uticajne, bolje plaćene profesionalne kategorije stanovništva (odsustvo sopstvene inteligencije) – gašenje govornih zajednica Bunjevaca i Hrvata-Bunjevaca ikavaca – krnje „drvo života" 2011. koje potvrđuje ugroženost demografske reprodukcije Bunjevaca."

U zaključku se dr Raič pita „Na šta upućuju signali iz prošlosti? Šta nedostaje? Šta je neophodno!", te odgovara:

„Vizija i strategija održivog razvoja Bunjevaca kao nacionalne zajednice – otvoreno pitanje dometa-održivosti opstanka Bunjevaca kao nacionalne manjine u srpskoj pokrajini sa nesuštinskom autonomijom, bez konsolidovanog bunjevačkog civilnog društva – nema Mađarsko-Srpskog međudržavnog projekta prekograničnog evropskog regiona bunjevačke kulturne autonomije, u Srbiji nema bunjevački mesni zajednica-opština, obrazovnog sistema, bunjevačke stranke i OCD nemaju ideologiju i strategiju reintegracije bunjevačkog korpusa.

Neophodna je nacionalna solidarnost i zajednička strategija borbe bunjevačkih stranaka i OCD za navedene ciljove."

N. S.

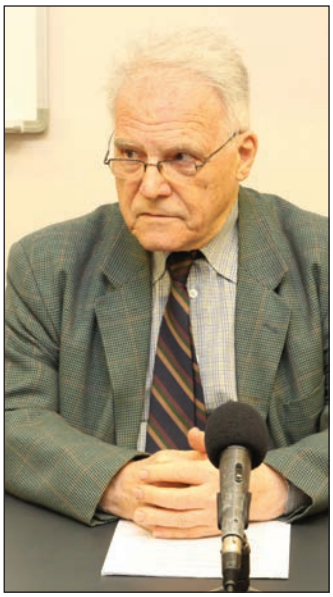

Aleksandar Raič

OBILUŽENO 380 GODINA OD ROĐENJA FRA MIHAJLA RADNIĆA

Početak bunjevačke književnosti

Jedan od zanimljivi dilova petnajstog Festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva činila je tribina pod nazivom „380 godina od rođenja fra Mihajla Radnića". Temu o istaknutoj ličnostu bunjevačke istorije obradila je **dr Suzana Kujundžić Ostojić**, a kako je i sama kazala, rič je o zdravo značajnoj osobi o kojoj, na žalost, znamo malo.

Kata Kuntić, Joso Poljaković i Suzana Kujundžić Ostojić

– Fesitval bunjevačkog narodnog stvaralaštva je za ovih petnajst godina uradio tušta za otkrivanje naše istorije, za kulturu i jezik. Tušta tema je izneto na površinu, a sve su one sazrijale i postale spremne da se njima ozbiljnije bavimo. Jedna od taki tema se tiče i Mihajla Radnića, a na žalost, njega se ovog puta nećemo prisitit, jel će mnogi tek po prvi put saznat štogod više o njemu. Na njega su mnogi zaboravili, pa i crkva iako je bio fratar, i to visoko pozicioniran, pa će i nama, Bunjevcima, bit bar malo oprošteno što se ovom temom nismo ranije bavili – istakla je dr Kujundžić Ostojić.

Kako je istakla autorka tribine, za **fra Mihajla Radnića** se veže početak bunjevačke književnosti.

– Prve dvi bunjevačke knjige štampane su u Rimu, 1683. godine, a desetak godina prije, Radnić je pripiso bosančicom jednu knjigu iz oblasti dubrovačke književnosti i to spada u sam početak naše, bunjevačke književnosti. Ako književnost smatramo ko odraz kulture jednog naroda, onda je jasno da je fra Mihajlo Radnić izuzetno važna ličnost.

U nastavku teksta vam donosimo i najzanimljivije dilove s tribine dr Kujundžić Ostojić:

„Kulturni razvitak jednog naroda miri se i prvom pisanom il odštampanom knjigom.

Kad smo mi bački Bunjevci u pitanju, književnost pratimo od onog vrimena kad smo se doselili na ove prostore Bajskog trougla. I tu se oma spominje ime našeg fra Mihajla Radnića. Mnogima će ovo ime bit poznato, zbog ulice u Subotici, koja nosi njegovo ime.

Malo je oni koji osim imena znadu štogod više. Ovi dani Festivala prava su prilika da saznamo štogod više o ovom velikom imenu naše prošlosti, koje smo dugo nepravedno držali u tami zaborava.

Mihajla Radnića, ćemo u literaturi nać pod više imena: Mihajlo, Mijo, Mihovil, al Mihajlo je najčešće u upotribi. Radnić je rođen u Kaloči 1636. godine, i oko ove godine se slažu skoro svi istraživači. Prema mistu rođenja, rada i stvaranja pripada Budimskom krugu naši prvi bunjevački pisaca – Lovre Bračuljevića, Stipe Vilova, Nikole Kesića i drugi.

To je književnost koja je slika onog doba, pišu je franjevci Bosne Srebrene, sa virskom tematikom, na štokavskoj ikavici, većinom, a dila koja su pisali bila su naminjena narodu za utišenje u stalnom trpljenu sukoba i ratova. Filozofski i bogoslovski fakulteti u Podunavlju u Baji, Baču, Somboru, a najviše u Budimu, podstaknjivaće pisanje i filozofski dila kod mnogi naši rani pisaca.

Radnić se pored imena i prizimena u knjigama potpisivo i nadimkom Bačvanin, pa su to mnogi tumačili da je rodom iz Bača. Svaka nedoumica oko njegovog nadimka nestaje kad se pogleda njegov potpis na knjigama, di na latinskom jeziku piše fr. Michael Radnic a Bacska. Tim nadimkom skreće je pažnju da je iz Bačke, ponosan na nju ko i mi kadgod, al i danas. Bilo je i oni koji su tumačili da je poriklo Radnića iz Bača il Olova, al i to nije tačno, naime on je tamo bio jedno vrime gvardijan franjevačkog samostana...

...Za godinu smrti Radnića uzima se sa najvećom sigurnošću 1707, što će kazat da je živio 71. godinu. Prilično dugačak životni vik za ono dobo. Iz jednog isečka di on sam opsiva kako se u to vrime živilo možemo i sami zaključit kako mu je bilo:

„Živimo samo na časove, držeć sveđer smrt u ustima, te se sakrivamo danju i noćju po špiljama i pećinama."

Bio je zdravo učen čovik onog vrimena, i zbog tog ga je car Leopold I imenovo dvorskim teologom.

...Pored svi ovi napora, putovanja Radnić je uspivo i pisat. Sačuvane su dvi štampane knjige i jedan rukopis. Biografi iz njegovog doba spominju pet knjiga, al ne spominju i njeve naslove, a sačuvane nisu, jel su samostanske biblioteke često bile paljene.

Radnić će prvo 1676. godine pripisat „Kristijadu", Junija Palmotića iz Dubrovnika. Ovaj rukopis se sastoji od 405 strana velikog formata i čuva se u Rimu. Pismo kojim je piso bila je bosančica, a sva slova ovog pisma napiso je i na zadnjoj strani rukopisa, pošto je to bilo pismo našeg naroda u ono vrime.

Prva štampana bunjevačka knjiga je „Razmišljanja pribogomna od ljubavi Božje" izašla sridnom 1683. godine u Rimu. Radnić je knjigu posvetio papi Inocentu XI, al u posvećenju kaže i kako je knjigu napiso za svoj narod.

...Od pisca u uvodu saznajemo da je prvo tio izdat knjigu „Pogrđenje izpraznosti od svita", al je ipak izdata ko druga knjiga, ni na ovu drugu nije čeko dugo. Već u jesen iste godine, dakle 1683., izdato je „Pogrđenje izpraznosti od svieta u tri diela razdjegljeno", složeno i izvađeno u jezik Slovisnki Bosanski iz sv. Pisma i razlikieh izkuscanieh naucsitegla i pisaca po Fra M. Radnichu, obadve knjige štampane su u Rimu 1683. godine u štampariji Kristofera Dragonelija, i ove dvi knjige su naše prve štampane knjige.

...Fra Mihajlo Radnić, naš prvi bunejvački pisac, bio je zaboravljen i kad se u okviru crkve obilužavalo 250 godina od doseljavanja Bunjevaca i Šokaca u ove krajove, što saznajemo u biografiji, koju je o ovom piscu napiso Krešimir Bunić, 1945. godine, a izdala Subotička matica. Zaboravljeno je obilužavanje i njegove 300 godišnjice rođenja.

Ovo veče, posvećeno riči i dilu našeg prvog bunjevačkog pisca Mihajla Radnića, neg bude upaljena svića za sve godine njegovog počivanja u mraku poznavanja naše bogate i velike istorije."

Tokom tribine dr Kujundžić Ostojić asistiro je novinar **Joso Poljaković**, koji je pročito izdvojena pisma fratra Mihajla Radnića.

N. S.

ODRŽANA ČETVRTA PANEL KONFERENCIJA „USMENO NARODNO BLAGO, OBIČAJI I TRADICIJA BAČKI BUNJEVACA”

Elementi za zaštitu kulturnog nasliđa

U okviru petnajstog Festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva, četvrtog dana Festivala održana je i četvrta Panel konferencija „Usmeno narodnog blago, običaji i tradicija bački Bunjevaca”. Konferencija je održana u Plavoj sali Gradske kuće u Subotici, a ideja vodilja je, ko i na prijašnje tri, zaštita nematerijalnog kulturnog blaga u našoj zajednici.

Konferencija se sastojala iz tri dila, stručnog pridavanja pridstavnika Centra za nematerijalno kulturno nasliđe Ministarstva kulture Republike Srbije, promocije zbornika sa prithodne Panel konferencije, dok je treći dio bio posvećen novim inicijativama za zaštitu nematerijalnog kulturnog nasliđa Bunjevaca („Tradicionalni kolač – Božićnjak”, „Polivači”, „Slamarstvo – bunjevačko nacionalno obilužje” i „Prve bunjevačke komponovane pisme”).

Kata Kuntić, Nela Ivić, Branko Pokornić, Tamara Babić i Saša Srećković

O samom načinu i koracima kako se mož doć do zaštite nematerijalnog kulturnog nasliđa jednog naroda divanio je **Saša Srećković**, muzejski savitnik Etnografskog muzeja u Beogradu i član evalucionog tila UNESCO-a u Parizu za liste nematerijalnog kulturnog nasliđa.

– Jedan od najizrazitiji primera bogatog nematerijalnog kulturnog nasleđa se odnosi i na Bunjevce. UNESCO-ve liste su prepune interesantnih običaja i tradicija i one svakako mogu da budu sačuvane u jednoj bogatoj riznici. Naravno, da bi se stiglo do te liste, postoje i određeni administrativni koraci da se nematerijalno kulturno blago prepozna u jednoj široj međunarodnoj areni. Zato je najvažnije da sami Bunjevci, kao i sve druge zajednice, budu svesne vrednosti svog folklora i nematerijalnog kulturnog nasleđa. Prvi korak je da se takvi elementi prepoznaju u samoj zajednici, da se vrednuju, prouče i dokumentuju, da se popišu na regionalnom i nacionalnom nivou, a tek potom ide korak kada se traži put do liste UNESCO-a. Nadam se da će ti koraci slediti jedan za drugim i kod Bunjevaca, ali to najviše za-

visi od same zajednice – istakao je Srećković.

Zamoljen da predvidi koji bi to element iz bogate bunjevačke tradicije najprije mogo da se nađe na reprezentativnim listama, Srećković je odgovorio:

– Teško je da se tako nešto predvidi, ali je, što se tiče opšte vidljivosti na nivou Srbije, to najverovatnije za Dužijancu i slamarke. Prepoznaje se kod Bunjevaca i mnogo drugih stvari, ali mi se čini, s obizrom na opštu vidljivost, da bi ove tradicije mogle biti prve na redu kada dođe vreme za nominaciju za Nacionalnu listu nematerijalnog kulturnog nasleđa Srbije.

Referat o tradicionalnom kolaču – božićnjaku, iznela je **Nela Ivić**, o običajima za Vodeni ponediljak divanio je **Branko Pokornić**, **Kata Kuntić** je divanila o slamarstvu, dok je **Tamara Babić** bila zadužena za divan o prvim bunjevačkim

Marija Bošnjak pokazala kako se pravi božićnjak

komponovanim pismama. Ona je ujedno bila i koordinator programa Fesitvala.

– Važno nam je što je Ministarstvo kulture Republike Srbije pripoznalo projekat KUD „Bunjevka" ko jedan od ključni i važni za bunjevačku zajednicu. Dobili smo priliku da pokrenemo nike nove inicijative, nike su nastavljene od prošle godine, a sve su to važne teme u borbi za očuvanje našeg nematerijalnog kulturnog nasliđa, jel Bunjevci zaista imaju bogato kulturno nasliđe. Nadam se da će nike od tema koje su inicirane u protekle četri godine bit zaštićene u okviru organizacije UNESCO. Taj poso se mora što prije završit, poznato je da ima dosta svojatanja naše kulture i običaja, a na ovaj način bi tome mogli stat na kraj. Zaštitom bunjevačku kulture dobićemo potvrdu autentičnosti i pripoznatljivosti. Ovo je samo početak jednog ozbiljnog rada, a možda će ovaj rad pomoć formiranju ozbiljni institucija koje će ubuduće stat iza ovaki projekata – kazala je Tamara Babić.

Istog dana, u poslipodnevnim časovima, u prostorijama Bunjevačkog omladinskog centra, održana je i praktična radionica pravljenja božićnjaka. **Marija Bošnjak** je prisutnima, koji su tili naučit, pokazala kako se zakuvava i pravi kolač, al i kako se prave figurice od tista, neizostavni ukrasi svakog božićnjaka.

N. S.

KROZ ZAVRŠNO VEČE OKONČAN 15. FESITIVAL BUNJEVAČKOG NARODNOG STVARALAŠTVA

Proslavili dva jubileja

Svi koji su rado pratili ovogodišnje dane na petnajstom Festivalu bunjevačkog narodnog stvaralaštva mogli su i kroz završno veče da se podsite dešavanja ove godine, al i dešavanja tokom 15 godina postojanja ovog specifičnog programa. No, bila je to prilika i da se proslavi još jedan jubilej, 20 godina Kulturno-umitničkog društva „Bunjevka" koje, nuz druge aktivnosti, i organizuje pomenuti festival već deceniju i po.

Suzana Kujundžić Ostojić istakla velik doprinos KUD „Bunjevka" u očuvanju kulturne baštine Bunjevaca

Upravo je proslava dva jubileja bila razervisana za poslidnji dan ovogodišnjeg Festivala, a bila je to prilika da se prisutni podsite kako je to „Bunjevka" radila tokom dvi decenije. Tog se podsitila i **dr Suzana Kujundžić Ostojić**, pridsidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine koja je tom prilikom istakla da je u KUD „Bunjevka" svi ovi godina urađen velik poso na očuvanju bunjevačke kulture i tradicije. Ona se zafalila i **Kati Kuntić**, pridsidnici KUD „Bunjevka", na velikom trudu, al i na odricanju, jer je dobar dio vri-

Velik je broj oni koji su tokom protekli 20 godina učestvovali u radu KUD „Bunjevka”

mena, koji je, na primer, mogla provest sa svojom familijom, koja je, istina takođe vezana za rad KUD-a, provela radeć na očuvanju bunjevačke kulture i tradicije.

Bila je to prilika da se uruče i prigodne povelje i zahvalnice svima onima koji su u protekli dvadeset godina pomogli u radu KUD „Bunjevka”, al i da se promoviše monografija koja divani o dva važna jubileja.

– Kulturno-umitničko društvo „Bunjevka” je osnovano sa ciljom da se očuva bunjevačka kulturna baština i već dvadeset godina na tom istrajno radimo. Igrali smo bunjevačke igre, pivali naše pisme, nigovali našu kulturu i tradiciju. Konačno, ove godine je Ministarstvo kulture Republike Srbije uključilo naš program u „Dane evropske baštine”, oni su smatrali da smo mi najbolji reprezent bunjevačke kulture, a na to priznanje smo izuzetno ponosni – divani Kata Kuntić, pridsidnica KUD „Bunjevka”.

Fotografije ko svidoci dvi decenije rada

Ovogodišnji Festival je dobio tušta pofala, a da su pofale na mistu potvrdio je i **Mirko Bajić**, pridsidnik Izvršnog odbora BNS-a.

– KUD „Bunjevka” radio odlično i ovaj Festival je ono što je najvridnije u okviru očuvanja bunjevačke kulturne baštine i identiteta. Ovogodišnji program se posebno izdvojio, ne zato što je rič o godini jubileja, nego i po organizaciji i sadržaju, al i po porukama koje smo mogli čut, a koje se tiču zaštite identiteta i kulturne baštine nas Bunjevaca.

Mirko Bajić

BREZ PROSTORIJA

KUD „Bunjevka” je godinu jubileja dočekalo, na žalost, brez svoji prostorija.

– „Bunjevka” je imala svoj prostor, uglavnom smo to rešavali u privatnom aranžmanu. U poslidnje vrime smo imali prostor od Grada Subotice, al više nismo mogli plažat zakup, pa smo sad brez ikakvog prostora. Biće teško dalje radit, al se nadamo boljem vrimenu. Ako Bunjevcima triba ovako udruženje, valjda će kogod pomoć da ono što imamo, smistimo digod da se na pogubi – istakla je Kata Kuntić.

Od prošle godine Festival bunjevačkog narodnog stvaralaštva se nalazi med manifestacijama od važnosti za Grad Suboticu, nadamo se punoj podršci, da će tretman bit isti kod slični programa drugi nacionalni zajednica, pa će, samim tim i rad bit lakši. Imamo tušta udruženja koja se bavi kulturom Bunjevaca, a ovaj Festival mora bit siže svega tog. U njega moraje bit svi uključeni, jel je ovo i Fesitval svi Bunjevaca – dodo je Bajić.

Nakon što je završen svečani dio zatvaranja Festivala, prisutni su mogli pogledat izložbu fotografija koja svidoči o tom kako je KUD „Bunjevka” radilo u protekle dvi decenije.

N. S.

◆ Pozivnica ◆ Pozivnica ◆ Pozivnica ◆

Nove sekcije

UG „Bunjevačko kolo” u Somboru, obavištava da se u udruženju otvaraju dvi nove sekcije, i to: Likovna sekcija „Umitnički studio Bunjevačkog kola” sa radionicama svake subote od 17 sati i Sekcija umitničke fotografije, svake subote od 19 sati.

Sekciju umitničke fotografije (foto kino kurs, istorija fotografije, obrada fotografije (Photoshop, Ligthroome), medijska prezentacija fotografije) će voditi Petar Zambo, fotograf, fotoamater, član foto-kino kluba „Rada Krstić” iz Sombora.

Radionice će se odvijati svake subote od 19 časova u prostorijama Udruženja. Radionice su naminjene svim zaintersovanima, prije svega mladima i biće pripravljane u prostorijama udruženja, Jovana Popovića bb, Sombor.

Svečana akademija

Povodom obilužavanja 95. godina od osnivanja UG „Bunjevačko kolo” u Somboru, u prostorijama UG „Bunjevačko kolo”, Jovana Popovića bb u Somboru, 14. oktobra s početkom u 19 sati biće održana svečana akademija nuz prigodan kulturno-umitnički program.

SUBOTICA NA BUNJEVAČKOM – HRONIKA ZA SEPTEMBAR

Četvrta sidnica Skupštine Grada

Usvajanje budžeta za prvih šest miseci tekuće godine ko i rebalansa budžeta obilužilo je 4. sidnicu skupštine Grada koja je održana u četvrtak, 29. septembra. Rebalans budžeta bio je neophodan zbog okončanja Odluke o maksimalnom broju zaposlenih za prošlu godinu ko i godišnji programa pojedini javni preduzeća, odnosno zbog nedostajući sridstava. Obim budžeta je veći za 632 miliona, od čeg je 562 kredit od Evropske banke za obnovu i razvoj, dok je preostali 70 miliona neophodno da bi se obezbidili svi neophodni troškovi za korisnike budžeta do kraja ove godine.

Na sidnici Skupštine Grada moglo se čut i da je Grad prvi put pozajmio sridstva iz trezora Grada, i to početkom tekuće godine, kako bi se obezbidila likvidnost, a da je rok za vraćanje duga, kraj godine. Ipak, iz Lokalne samouprave Grada kažu da će se ovaj dug vratit do kraja novembra. Rebalansom su obezbiđena i sridstva za režijske i troškove funkcionisanja PU „Naša Radost" osnovni i sridnji škula, ustanova kulture, kao i za realizaciju godišnji planova pojedini komunalni javni preduzeća.

Usvojene su i izmene Odluka o stipendiranju studenata, naknadi troškova za postupak vantilesne oplodnje, ko i o osnivanju Stambenog-kreditnog pronatalitetnog fonda Grada Subotice.

Donete su i Odluke o izradi planova detaljne regulacije za pojedine urbanističke zone i o uspostavljanju saradnje sa prijateljskim gradovima.

Nike od tačaka Dnevnog reda Parlamenta su bile i Odluka o promini Odluke o osnivanju Javnog preduzeća „Radio Subotica", Izmena Odluke o saranjivanju i grobljima pridložena od strane Odborničke grupe Pokret za građansku Suboticu, ko i imenovanje pridsidnika i članova brojni komisija i Savita Grada Subotice.

Saradnja Subotice i Banja Luke

Delegacija Grada Subotice koju je pridvodio **Nebojša Daraboš**, član Gradskog veća zadužen za turizam, investicije i međunarodnu saradnju, boravila je u dvodnivnoj positi Banja Luci u okviru koje je prisustvovala otvaranju Međunarodnog sajma turizma i zdravlja, održanom u sportskoj hali „Borik". Tokom posite održan je i radni sastanak sa gradonačelnikom Banja Luke **Slobodanom Gavranovićem** i pridstavnicima institucija u gradu. Sastanku su prisustvovali i šef Odseka za lokalni ekonomski razvoj Gradske uprave Grada Banja Luka, direktori Javne ustanove sportski centar „Borik" i Turističke organizacije grada Banje Luke, direktori Politehničke škule i Turističke organizacije Grada Subotice i **Milimir Vujadinović**, iz Subotice, poslanik u Narodnoj skupštini Republike Srbije.

Subotica proslavila Dan grada

Naš grad je 1. septembra proslavio Dan grada podizanjom zastave i svečanom sidnicom Skupštine grada. Na svečanoj sidnici akademiku **Matiji Bećkoviću** dodiljeno je zvanje „Počasni građanin", dok su priznanje „Pro urbe" dobili **Živorad Đurić, dr Kata Dulić** i **Livija Biro**. Ovaj datum se obilužava u spomen na 1779. godinu kada je doneta Povelja Marije Terezije, kojom je Subotica od varoši postala „slobodan kraljevski grad".

Svečana sidnica počela je himnom „Bože pravde", koju je izvela **Violeta Radić**, učenica Muzičke škule u Subotici, a u umitničkom dilu nastupili su i prvak opere **Oliver Njego** i **Judit Barackai**, prvakinja segedinske opere i glumac **Predrag Miletić**. Sidnici su prisustvovali pridstavnici republičke i pokrajinske vlasti i poslanici u parlamentima Srbije i Vojvodine, konzuli Konzulata Hrvatske i Mađarske, delegacije pobratimskih gradova i vojvođanskih opština, pridsidnici nacionalni savita sa sidištem u Subotici, dosadašnji počasni građani i gradonačelnici, direktori javni preduzeća, odbornici. Gradonačelnik **Bogdan Laban** poručio je da će Subotica bit jedan moderan grad:

– Promišljeno i sa jasnim ciljem trasirali smo svoj pravac narednih godina i da gradimo put koji nas na mapi Srbije, a i šire, svrstava u red atraktivni sredina. Za realizaciju svih važnijih projekata u gradu tražimo strateške partnere za koje tražimo najbolji poslovni ambijent. U tom smislu razvoj Palića kao turističke destinacije jedan je od prioritetnih ciljeva. Subotica danas jeste jedan moderan grad, koji prednjači u uslovima za privlačenje investitora i otvaranje novih radnih mesta.

Za Dan grada Subotice Lokalna samouprava je pripremila bogat kulturno-umitnički program. Proslavu ovog datuma obilužile su brojne izložbe, pridavanja i projekcije dokumentarni filmova. Prvog i drugog septembra održani su i brojni koncerti različiti žanrova, kao i nastupi kulturno-umitnički i folklorni grupa.

Počela je nova škulska godina

Subotički osnovci i sridnjoškolci ponovo su sili u škulske klupe, a med njima i 1.222 đaka prvaka, koji je u škulama na teritoriji grada manje nego prošle godine. U škule su prvi put krenili mališani rođeni u periodu od 1. marta 2009. godine do 28. februara 2010. godine, koji je za 36 manje nego prošle škulske godine. Za uspešan početak škulovanja, prvaci su od Grada Subotica na poklon dobili paket škulskog pribora, a poseban dar im je uručila i Agencija za bezbidnost saobraćaja. Kao i svake godine našim prvacima je organizovan i prijem dobrodošlice. Prema škulskom kalendaru, odmor od škulski obaveza đaci će imat tek 24. decembra, a na zimskom raspustu će biti do 13. januara naredne godine. Nova škulska godina zvanično je počela 1. septembra, a to je dobra prilika da se još jedared skrene pažnja na potribu odgovornog ponašanja u saobraćaju, kako vozača tako i pešaka.

Zakonom o bezbidnosti saobraćaja na putovima brzina kretanja vozila u zoni škule u naselju ograničena je na 30 km/č, u vrimenu od 7 do 21 sat, osim ako saobraćajnim znakom vrime zabrane nije drugačije odriđeno.

Saobraćajna policija dobila donaciju

Grad Subotica donirao je subotičkoj Policijskoj upravi opremu vridnu 1.6 miliona dinara. Pripadnici saobraćajne policije dobili su dva oprimljena skutera marke „Kymco" i kameru „Cannon". Načelniku Policijske uprave Subotica, **Miloradu Šušniću**, vridnu opremu uručili su gradonačelnik **Bogdan Laban** i **Tivadar Bunford**, pridsednik Skupštine grada. Skuteri opremljeni odgovarajućom svetlosnom signalizacijom vridni su 1.3 miliona dinara, dok je kamera vridnosti oko 300 iljada dinara.

Bebe rođene na Dan grada dobile poklon od gradonačelnika

Gradonačelnik **Bogdan Laban** i pridsednik Skupštine grada **Tivadar Bunford** obašli su bebe, koje su na Dan grada rođene u Opštoj bolnici i uručili njihovim majkama plakete i vaučere u vridnosti od po 10.000 dinara. U Opštoj bolnici na Dan grada, 1. septembra, rođeno je pet beba, tri derana i dvi curice. Prema ričima gradonačelnika, ovaj gest bi tribalo u budućnosti da bude stalna praksa:

– Opšta bolnica je jedna od najbit-

niji institucija u gradu i imamo čast da je danas i posetimo i to zbog izuzetno lepog povoda. Znamo da je mnogo veći iznos potreban da bi krenili u nov život, al smatram da Subotica kao Lokalna samouprava vodi računa o novorođenčadi i njihovim majkama. Za 2016. godinu je samo za jednokratnu novčanu pomoć trudnicama na teritoriji Grada iz budžeta izvdvojeno oko 22 miliona dinara. Prilikom izrade budžeta za 2017. godinu pokušaćemo da to uradimo u mnogo većem obimu. Svi volimo da se u Subotici što više kolevki zaljulja, to je ono što nas čini srećnim – poručio je gradonačelnik Bogdan Laban.

Stipendije za učenike

Učenici prvi razreda sridnji škula deficitarni zanimanja tehničke struke trećeg stepena stručne spreme dobili su ugovore o stipendiranju. Ugovore im je u Velikoj vićnici Gradske kuće uručila **Jasmina Stevanović**, sekretar Sekretarijata za društvene dilatnosti Gradske uprave. U škulskoj 2016/2017. godini, tridesetoro učenika Politehničke škule, Hemijsko-tehnološke škule i Tehničke škule „Ivan Sarić", dobijaće po 3.000 misečno.

Najveći broj stipendija za ovu škulsku godinu dobili su budući operateri za izradu nameštaja, zatim industrijski mehaničari, elektroinstalateri, bravarizavarivači, dekorateri zidnih površina, pekari, vozač motorni vozila, stolar, zidar, tapetar i mesar. Stipendije za deficitarna zanimanja tehničke struke, prvi put su dodiljene ove godine, a namira je Gradske uprave da to bude praksa i ubuduće.

„Jesenji festival jevrejske kulture"

U organizaciji Jevrejske opštine Subotica u gradu je održan drugi po redu „Jesenji festival jevrejske kulture 2016". Tokom sedmodnevnog programa, koncertima, književnim večerima i predstavom na sceni „Jadran" pridstavljeno je jevrejsko kulturno stvaralaštvo. Med ostalim, drugog dana festivala održano je književno veče posvećeno **Arturu Munku** u čitaonici Gradske biblioteke, povodom novog izdanja njegove knjige „Bačvanska svadba".

U Subotici održani „Zavičajni dani"

U organizaciji Saveza srpskih udruženja Severnobačkog okruga u Subotici su održani „Zavičajni dani 2016". Održavanje ove manifestacije, koja je u Subotici održana 3. put, podržala je i lokalna samouprava. Pripremljen je bogat kulturni, sportski i zabavni program pod sloganom „Različitost zbližava".

Ovogodišnje „Zavičajne dane" obilužio je i koncert izvođača Gordane Lazareviće i Ok Benda, dobrovoljno davanje krvi pod sloganom „Krv život znači", ko i koncert Divne Ljubojević i Hora „Melodi".

„Dani Srpske" održani u Subotici od 10. do 16. septembra

Brojnim kulturnim, sportskim i zabavnim programima drugi put po redu, u našem gradu održani su „Dani Srpske u Srbiji". Organizator manifestacije, koja je ove godine održana u 15 gradova u Srbiji, je Pridstavništvo Republike Srpske. Manifestacija je organizovana u nikoliko gradova s ciljom unapriđenja i jačanja privredne i institucionalne saradnje Republike Srpske i Srbije. Subotičanima je u okviru programa ponuđen bogat kulturno-umitnički program.

„Međunarodni festival pozorišta za dicu" obradovo najmlađe

Međunarodni festival pozorišta za dicu, 23. po redu, odžan je u gradu od 25. septembra, a u pet festivalski dana najmlađa publika imala je priliku da uživa u 16 pridstava u takmičarskoj selekciji. Festival je tribalo da bude održan u maju, al kako je republički konkurs za dodilu sridstava bio raspisan tek u aprilu, on je odložen za septembar. Pozorišni ansambli su sami snosili putne troškove i nastupali brez honorara.

– Festival se suočava sa problematičnom finansijskom situacijom. AP Vojvodina je izdvojila milion dinara, tri miliona manje nego prošle godine, Republika tri miliona, a grad je smanjio finansiranje i dobijeno je 2.7 miliona dinara. Obezbidili smo dodatna sridstva i delegacija EU je donirala 307.000 dinara, Ambasada Poljske 500 eura, a Pozorišni muzej Vojvodine oko 300.000 dinara. Ukupan budžet je 7.5 miliona dinara što je znatno manje nego prošle godine, ali smo i pored tog zadržali sve programe – kazo je na Konferenciji za medije **Ilija Tatić**, direktor Otvorenog univerziteta, izvršnog producenta Festivala.

Dani savrimene karikature

Redakcija magazina „Dani" po drugi put organizuje „Dane savrimene srpske karikature" u Subotici. Konkurs za najbolju karikaturu na temu „Grad Subotica" je otvoren, a najbolji radovi biće izloženi na izložbi sredinom oktobra.

Nakon pet miseci pauze, iz štampe je izašao i novi broj magazina „Dani", jedini misečnik na ćirilici u Subotici.

Najbolji majstor u kuvanju ajvara

Manifestaciju „Izađi mi na teglu" koja u formi karavana obilazi gradove naše zemlje, organizovo je Grad Subotica u saradnji sa organizacijom „Bašta Mašta". Isprid Roda Megamarketa okupile su se ekipe koje su sa sobom ponele svoju srićnu labošku u namiri da osvoje titulu najboljeg ajvar majstora koji takmičenje nastavlja sa učesnicima iz ostalih gradova širom zemlje, kojih je priko 25.

Ekipa „Komšije" pobidnik je finalnog takmičenja „Izađi mi na teglu" u Subotici gde je među osamnaest ekipa, odneo ubedljvu pobedu. Karavan je dobio četvrtog finalistu koji će se u finalu na Zlatiboru borit za titulu najboljeg ajvar majstora u Srbiji za 2016. godinu. Pobidnike je biro četvoročlani stručni žiri u sledećem sastavu: **Ivanka Bašić Pavković**, tehnolog u hemijsko tehnološkoj školi, **Marta Aroksalaši,** direktorica Dečijeg pozorišta, **Kristijan Lajkač**, kuvar i **Đula Mešter**, proslavljeni odbojkaš i počasni građanin.

Na Paliću su održani Berbanski dani

U slavu vina i svi plodova jeseni na Paliću su 17. i 18. septembra održani „Berbanski dani". „Berbanske dane" je na Velikoj terasi svečano otvorio član Gradskog veća zadužen za oblast turizma, investicija i međunarodne saradnje, **Nebojša Daraboš**.

U okviru manifestacije Rotary club Subotica, 18. godinu zaredom organizovala je humanitarnu akciju pod nazivom „Plodovi humanosti" di su članovi Rotary cluba tradicionalno pripremali roštilj koji je nuz piće, sugrađanima bio ponuđen po cini od 350 dinara.

Projekat u Kelebijskoj šumi

Udruženje Terra's je u okviru projekta „Otpad je briga svih nas" organizovala akciju uređenja Kelebijske šume. Tom prilikom sakupljena su 32 džaka sa oko 3,5 kubika otpada i 3 džaka plastike i plastične ambalaže.

Projekat „Otpad je briga svih nas", čija realizacija je počela prije pet miseci, finansira se sridstvima koja su obezbiđena priko javni radova na osnovu konkursa koji je raspisao Grad, a osim uređenja pojedini lokaliteta, podrazumiva i prikupljanje podataka o količini i vrsti ambalažnog otpada u domaćinstvima.

Štefanek i Kalinić dobili ploče sa imenima na Olimpijskoj česmi

Olimpijska česma na Radijalcu bogatija je za dva imena. Naime, **Davor Štefanek**, osvajač zlata na Olimpijskim igrama u Riju u rvanju i **Nikola Kalinić,** koji je sa košarkaškom reprezentacijom osvojio srebrnu medalju, dobili su ploče sa svojim imenima na popularnoj česmi na početku Radijalca. Davor Štefanek pridositio je pobidu vridnu zlata pri odlaska u Rio kada je prstom pokazo na misto na česmi di će mu ime uskoro stajat, dok je Kalinić kazo da mu se ostvario dečački san:

Gradonačelnik Subotice **Bogdan Laban** podsitio je prisutne građane na period kada je česma posvećena olimpijcima ugledala svitlost dana:

– Subotička Olimpijska česma je izgrađena 2008. godina na inicijativu UG „Zagrad", sa željom da se svim osvajačima olimpijskih medalja odužimo na valjan način. K. S.

KULTURNO-UMITNIČKO DRUŠTVO ŽELEZNIČARA „BRATSTVO” OSVOJILO PRVO MISTO U BELORUSIJI

Nigovanje izvornosti donelo pobidu

Kulturno umetničko društvo železničara „Bratstvo” iz Subotice je učestvovalo na VIII Međunarodnom festivalu folklora „Soški karagod” u Gomelju koji je održan od 16. do 18. septembra u Belorusiji di su osvojili prvu nagradu za najbolji folklorni ansambl u kategoriji savremena koreografija. Festival je ove godine ugostiju priko 20 zemalja učesnica iz cilog svita. U takmičarskom i revijalnom dilu programa su se pridstavili sa igrama iz Srbije i Bačke. Naši pridstavnici su pobrali sve simpatije žirija i domaće publike.

– Festival pod nazivom „Soški karagod” što znači „Soško kolo” po reki koja protiče kroz grad Gomelj ima tradiciju priko 20 godina održavanja ovog festivala. Na ovom festivalu do sad je učestvovalo šest folklorni grupa iz Subotice a festival se ranije održavo svake četvrte godine a u novije vrime svake druge godine. Samo otvaranje festivala je pravi spektakl koji se održava na gradskom stadionu u Gomelju koji mož da primi izmed 30.000 do 40.000 iljada ljudi. Festival traje tri dana sa nizom prateći manifestacija a uporedo sa održavanjem ovog festivala se obilužava dan grada Gomelja – kazo nam je **Nikola Malov** voša puta na ovom putovanju za Belorusiju

– Iako je put do Belorusije bio pridugačak i pomalo naporan, folklorci se nisu nadali uspehu koji su postigli. Naporno su se spremali i bilo im je važno da se što bolje pridstave na ovako velikom festivalu, a pobida im je dala vitar u leđa – izjavili su **Filip Banfa** i **Milica Kojić** članovi reprezentativnog ansambla KUDŽ „ Bratsvo” iz Subotice

– Učešće na ovom festivalu je KUDŽ „Bratstvo” planiralo još prošle godine, al je bio otkazan za ovu godinu pa su imali puni godinu dana da se dobro priprave. Prvi put su se prijavili za festival koji je takmičarskog karaktera di su imali priliku da odmire snage sa profesionalnim ansamblima i time pokazali svoj kvalitet. Ne krijući zadovoljstvo što je osvojeno prvo misto na ovom fetivalu i da je to velika zasluga napornog rada ovog mladog ansambla – kazo nam je **Antuš Romić** pridsidnik KUDŽ „Bratstvo.

Do kraja godine u planu su još nikoliko veći i manji nastupa na teritoriji Subotice i učešće na Kalač festivalu u Budimpešti sa dičijim ansamblom ko i velik godišnji koncert koji se planira 18. decembra u okviru božićni praznika. **T. B.**

ODRŽAN TREĆI FESTIVAL FOLKLORA „NEK SE ZNADE DA BUNJEVAC ŽIVI”

Bunjevačke igre – na više načina

Svi koji vole bunjevačke igre mogli su uživat u trećem Festivalu folklora „Nek se znade da Bunjevac živi”. Organizacije se ponovo latilo „Udruženje za očuvanje bunjevačke tradicije” iz Tavankuta, a ideja se nije menjala ni na trećem Festivalu, održanom 3. septembra – svi učesnici su prikazali bunjevačke igre.

Velibor Mačković

Velibor Mačković, pridsidnik „Udruženja za očuvanje bunjevačke tradicije”, upravo je potvrdio da se tokom ove tri godine cilj nije prominio.

– Cilj našeg Festivala je da pridstavimo bunjevački folklor na više načina, kroz više stilova igranja i u izvedbi više generacija. Tako je i ovog puta bilo prikazano kako se bunjevačke igre izvode u Tavankutu, kako u Somboru, a kako u Subotici. Također, učesnici su, kroz šest koreografija, prikazali kako su se bunjevačke igre izvodile kadgod, kako sad, a za to su bili zaduženi ansambli od dičiji, do veteranski – istakao je Mačković i podvuko:

– Bunjevačke igre su sigurno jedne od najteži igara. One su specifične, zbog koraka, muzike, zvečki, sve to mora da se uklopi u jedan sklad. Posebnu pažnju obraćamo na bunjevačke igre, jer su one naš ponos.

Med onima koji su učestvovali na Festivalu bili su, naravno, i folklorci iz Bunjevačkog kulturnog centra „Tavankut”. Tamo je koreograf **Milica Iršević**, a ona je ujedno i pridsidnica ovog BKC-a.

– Za nas u Tavankutu i za naše Bunjevce je značajno što nigujemo izvorni korak u bunjevačkim igrama. Mislim da to nije tako u Subotici i to se vidi kad folklorci izađu na scenu. Mi imamo i izvornu koreografiju, al i jednu noviju koju smo malo „iskomplikovali” da ne bude dosadno dici. U principu, izvorni koraci su malo teži, komplikovaniji, onaj ko se razumi u folklor, to dobro vidi i zna – kazala je ona.

I dok su se ređale koreografije bunjevački igara publika je mogla uživat u lipoti nošnje, skladu muzike i koraka, a sve je to i znala nagradit velikim aplauzom.

Trećim Festivalom folklora „Nek se znade da Bunjevac živi” i zvanično je završen ovogodišnji program proslave Dužijance, odnosno okončan je projekat „Dani Dužijance 2016.”

N. S.

BUNJEVAČKA MATICA SVEČANIM PROGRAMOM OBILUŽILA SVOJE REOSNIVANJE

Ivan Sedlak, Stipan Šarčević i Geza Babijanović

Misec jubileja

U utorak, 13. septembra, u prostorijama Bunjevačke matice muzičko-pisničkom večeri svečano je obilužena godišnjica reosnivanja ove organizacije bački Bunjevaca.

U svojem uvodnom obraćanju pridsidnik Bunjevačke matice, **Ivan Sedlak** kazo je između ostalog i slideće:

– Ovo je inače jedan novi projekat, koji se zove Dani Bunjevačke matice. Znate da je prošla godina bila jubilarna, da je bilo dvadeset godina od reosnivanja Matice. Onda smo i odlučili da svake godine, tu oko desetog septembra, na dan kad je reosnovana napravimo jedan program sa kojim ćemo obilužiti Dan Matice.

Pridsidnik Bunjevačke matice prilikom svojeg obraćanja prisutnima pridstavio je i portret gradonačelnika **Lazara Mamužića**, od čije se smrti ove godine navršava tačno jedan vik. Tom prilikom Sedlak je kazo:

– Imamo program posvećen našem bunjevačkom, a mogo bi

kazat i gradskom velikanu, gradonačelniku Lazi Mamužiću. On je umro prije sto godina, znači ova godina je u znaku obilužavanja njegovog dila. Mi smo za ovaj datum i ovu godišnjicu se postarali, da isto tako u ovoj našoj galeriji dobijemo i portret Laze Mamužića, a evo ode je taj portret. Tokom dva dana radili smo istorijske tribine posvećene njemu i to pod nazivom „Laza Mamužić, gradonačelnik i političar”. O toj temi divanili su istoričar Geza Vaš i Mijo Mandić.

T. K. M.

„LEMEŠKA JESEN 2016”, III SLAMARSKO SLIKARSKA KOLONIJA BKC „LEMEŠKI BUNJEVCI”

Najbolji slamari na jednom mistu

Uoči obilužavanja četvrte godišnjice udruženja, BKC „Lemeški Bunjevci” iz Svetozara Miletića, održali su treću po redu slamarsko-slikarsku koloniju „Lemeška jesen 2016”.

Etno park „Stari Ribnjak” u Čonoplji pružio je prilipi ambijent i domaćinsku uslugu i mnoštvo inspirativni motiva za petnajstak umitnika slamara i troje slikara. Nuz druženje i međusobnu razminu znanja i veština, umitnici su stvarali motive ravnice u tehniki slame.

Svojim su prisustvom podržali izložbu: pridsidnica NSBNM **dr Suzana Kujundžić Ostojić** sa saradnicima i članovima Nacionalnog savita i zaminik gradonačelnice Sombora, **Antonio Ratković** i pomoćnik gradonačelnice **Ivan Šimunov**, isprid grada Sombora.

– Izuzetno mi je drago što sam danas positio slamarsko-slikarsku koloniju i pofalio bi sve učesnike. Krivo mi je što ovaj stil umetništva nije toliko priznat koliko zaslužuje, ali, ko što sam i reko, grad Sombor je pripozno vridnost ovog umetništva i trudiće se kolko god je u mogućnosti da ga podrži – istako je Ratković.

U izložbenom dilu etno parka postavljena je retrospektivna izložba radova sa dosadašnji kolonija i čuvene Lemeške krune od slame, radovi **Stipana Budimčevića**. Positioci i gosti kolonije su imali priliku da vide štogod novo i lipo od slame, a i da se po želji i sami oprobaju u pletenju zlatni slamarski niti.

– Ponosan sam što sam ko slamarski učitelj dono slamarstvo u zapadno-bački okrug u kom sam osnovo prvu slamarsku sekciju u „Bunjevačkom kolu” koja danas biluži izuzetne uspihe. Posebno mi je zadovoljstvo što sam danas na jednom mistu okupio najbolje slamarske umitnike od Subotice do Sombora kako bi ovako druženje i rad doprineli usavršavanju i napridovanje naše nacionalne umitnosti – istako je Stipan Budimčević.

Tokom svečane užne svim učesnicima su dodiljene zafalnice i simbolični suveniri a u znak zafalnosti na podršci Bunjevačkom kulturnom centru „Lemeški Bunjevci”, pridsidnici dr Suzana Kujundžić Ostojić pridata je umitnička slika u tehniki slame.

Slamarsko-slikarska kolonija je podržana od strane Pokrajinskog sekretarijata za kulturu, informisanje i odnose s virskim zajednicama, Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine i Grada Sombora.

R. P.

UČEŠĆE UMITNIČKI SEKCIJA UG „BUNJEVAČKO KOLO" NA SMOTRI LIKOVNI AMATERA

U očekivanju daljnjeg plasmana

Članovi umitnički sekcija UG „Bunjevačko kolo" i ove godine su učestvovali na Opštinskoj smotri likovni umetnika amatera.

Početkom oktobra miseca očekiva se Zonska smotra likovni umitnika amatera koja će bit održana u Kuli. „Bunjevačko kolo" će, na osnovu selekcije akademske slikarke **Tatjane Dimitrijević**, urednice likovnih programa u Kulturnom centru „Laza Kostić" u Somboru, koja je odabrala 6 slika rađeni u tehniki slame i akrila na platnu, imati svoje pridstavnike.

Golub na salašu

Risaruša

Udvaranje

Crkva Svetog Đorđa

Žito je zrilo

Odabrane slike su:

1. „Golub na salašu"
Ilonka Bogišić, tehnika slame,
2. „Risaruša",
Ksenija Vuković, tehnika slame,
3. „Udvaranje",
Irena Vuković, tehnika slame,
4. „Crkva Svetog Đorđa",
Zora Cvetičanin, tehnika slame,
5. „Žito je zrilo",
Milena Čalić, tehnika slame,
6. „Ljiljani",
Ana Ilić Panjković, akril na platnu.

R. P.

Ljiljani

IN MEMORIAM

Barbara Beba Stojkov rođ. Goretić

U Somboru je, 25. septembra, u 88. godini preminula **Barbara Beba Stojkov** rođ. **Goretić**, supruga znamenitog vojvođanskog slikara **Save Stojkova**.

Sava i Barbara Stojkov

Rođena je u staroj somborskoj bunjevačkoj familiji, 19. septembra 1929. godine. Škulovala se u Somboru, a kad je imala 18 godina u njezinom život se pojavio tad zdravo mlad i još nepoznat somborski slikar i dekorater Sava Stojkov. Njeva ljubav će dvi godine kasnije (1949) bit krunisana brakom, koji će potrajat naredni 65 godina, do čika Savine smrti, avgusta miseca 2014. godine. U tom braku rođena su njeva dva sina, Dragan (1951) i Milan (1955).

Priduzimljiva i okretna, Barbara Stojkov, je još pedeseti godina prošlog vika, pokrenila privatnu radionicu za bojenje tkanina, pa je taj poso niz godina osiguravo pristojnu egzistenciju familije, sve dok slikarstvo Save Stojkova, početkom sedamdeseti godina XX vika, nije postalo pripoznatljivo i omiljeno širom nekadašnje Jugoslavije, al i drugi evropski zemalja. Bila je tihi i skoro neprimetan pratilac umitničke slave svojeg čovika. Nenametljiva i povučena, uvik u drugom planu, ona je, ipak, bila snažan oslonac i, prema Savinim ričima, stub njegove uspišne karijere, koja brez nje ne bi dosegla ni te domete, nit bi imala takav učinak.

Decenijama posvećena svojoj familiji – čoviku, sinovima i unukama, tetka Beba, kako su je Somborci zvali tokom poslidnji nikoliko decenija, nije stizala da gradi neko zasebnu pripoznatljivost svoje ličnosti, već je sebe ugrađivala u uspišne umitničke i profesionalne karijere svojeg supruga i obojice sinova, a već kao baka bila je najsnažnija podrška za svoje četiri sad već odrasle unuke.

Volila je Beba Stojkov svoj bunjevački rod, osićala je snažnu vezanost za njegovu prošlost i iskazivala privrženost bunjevačkoj tradiciji, pa su u kući Stojkova, s jednakim poštovanjem i pažnjom, obilužavani i pravoslavni i rimokatolički praznici, a jednaka dobročinstva činjena su prema obadvi crkve. Starinski srdačna domaćica bezbrojnim prijateljima i positiocima njevog doma, ostala je upamćena ko nerazdvojiv dio pripovitke o somborskoj umitničkoj porodici Stojkov.

Familija Stojkov, a prije svega Sava i Barbara, podržavali su i doprinosili radu Bunjevačkog kola u Somboru a nuz njev nesebičan doprinos i dar štampane su dvi knjige – „Da Bunjevac dušu ne izdade" i „Hronika fra Bone Mihaljevića" (pripređivača Milana Stepanovića). Bili su virni positioci manifestacija i tribina koje je pripravljalo Bunjevačko kolo i uvik rado viđeni među Bunjevcima i Sombora i Subotice.

U utorak, 27. septembra, tilo Barbare Stojkov, rođene Goretić, položeno je kraj čovika kojeg je volila, pratila i kojem je posvetila skoro cili svoj život.

Neka počiva u zasluženom miru.

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

Stigla prava jesen

Stigla nam je jesen i oktobar koji nam je dono i promine. Vrime se zaladilo, pa se i ruvo minja, ostavlja se litnje, a oblači jesensko. Jesen je u nikim narodnim pismama tužna, a i mi, kad ostarimo, kaže se da je to jesen života. No, jesen ima i svoje lipote i radosti. Oni, koji dožive jesen života, dočekaje da njim se unučad žene i udaju, a to je za nji velika radost. Stari se nikad nisu stidili svoji godina, a mladi su kadgog više poštivali starije i volili su čut od nji kako životno iskustvo.

Sijanje žita

Prije dva miseca smo proslavili Dužijancu, zafalu Bogu za kruv od novog žita, a da bi se taj kruv dobio, triba posijat žito. To je prva priga za krug svakidašnji, jer se brez kruva ne bi mogo zamislit život i opstanak na zemlji

Čim bi se kuruzu obrali, kuružna bi se morala sklonit u kuružnjake, da bi se moglo počet orat pod žito. Poso je bio težak i spor, nije bilo mašinerije ko danas. Radilo se sa volovima, ustajalo se rano, jel su se volovi morali prvo naranit, a čim svane, išlo se na njivu, rad kuružne. Tovarilo se na velika volovska kola, onako na izvrćanje, pa kad se dođe kod salaša, kuružna se privrne, pa se oma ide rad drugi kola. Kod salaša se sadivala u velike klupe.

Oranje pod žito je bio velik i težak poso za zemljoradnike u kadgodašnje vrime, jel se oralo s volovima i drvenim plugovima. Volovi su bili jaki, al su išli sporo, oko 2 kilometra na sat, ba ako je još vrime zbunjivalo, moralo se ustajat rano, a radilo se do kasno da se ispoštuje propušteno vrime.

Nije ni bilo teško rano ustajat kad se radi taki važan poso, a kazali su „Ko radi, ne boji se gladi". Orač je išo polagano, za plugom, iza kojeg su ostajale brazde friško uzorane zemlje, a stalno su ji pratili galebovi koji su kupili larve i kojikake štetočine. Pridveče se čula pisma mladi orača. Stariji su kazali „Bolje svoju zemlju orat, nego na tuđoj novce brojat". U kadgodašnje vrime ljudi su rukom sijali žito, čovik koji je u to bio uvižban, svezo bi džak priko ramena, pa iz njega vadio žito i razbacivo po zemlji, da jednako koraca, da ne baca dvared na isto misto i da ne ostane prazno. Kad se žito posije, drljali su ga kaki većim granama koje su vukli volovi, da se žito zavali zemljom. Ondašnji rod žita bio je manji, a važno je bilo da ga bude za kruv i za sime za narednu godinu, a za prodaju ga nije bilo.

Oranje s konjima

Kad se žito posije, ljudi bi kazali „Mi smo uradili šta je u našoj moći, a dalje nek se dragi Bog stara". Kasnije su ljudi počeli kupovat i odranjivat konje, a fabrike su pravile gvozdene plugove, mašine za sijanje žita, brane i parače. Sa konjima se radilo tušta godina, to je bio prvi korak na bolje. I rod žita se povećavo, pa ga je bilo i na prodaju. Dolazili su trgovci sa šlepovima, pa su Dunavom privozili žito u one krajove di ga nije bilo.

Sićam se oranja sa konjima, kad sam zaminjivala oca i išla na oranje. Bio je to mukotrpan poso, cio dan se išlo za plugom u brazdi. Ne znam koliko sam kilometri prilazila, al znam da bi zdravo daleko očla da sam išla putom. Na kraju, već umorna, bi zamišljala kako bi bilo dobro da mož sidit na plugu. Tišile su me riči naši stariji „Da nije orača, da nije kopača, ne bi bilo kruva ni kolača". Mislim se da sad mladi ne bi izdržali da iđu po cio dan za plugom, pa tako po nedilju dana. Sad jedan mladić kaže da mu je dosadilo sidit u traktoru cio dan, a otac mu odgovara da proba ić pišice za plugom, pa će vidit kako je bilo našim starima.

Tušta posla u jesen

U jesen je bilo još dosta posla što je tribalo poradit, vadila se šećerna ripa, a i to se radilo ručno, što je isto bio težak poso po ladnom i vlažnom vrimenu. Nožom bi se malo očistila od zemlje i posiklo bi se lišće, a posli bi se tovarilo na kola, pa bi se nosilo na železničku stanicu, pa na vagone i u Crvenku, u fabriku šećera. Donesivalo se sa njive što je još ostalo, siko se sirak, medeni, za josag, al i metlaš, od čega su se pravile sirkove metle.

U jesen zrija grožđe, a naši salašari su znali imat koju motiku vinograda, u Tavankutu, na Kelebiji, el u Bajskim vinogradima, di je već kome bliže, da bude domaćeg grožđa i vina za svoje potribe.

U oktobru se skupljalo šta je još ostalo na njivama, donesivale su se bundeve, i one za kolače i za josag. Brale su se jabuke funtašice i druge fele, pa i kruške i tunje. Naše su domaćice od svakog voća kuvale pekmez, duncovalo se i sušilo voće za zimu. Mlatili su se orasi, lišnjakovi i mandule, to su i dica pomagala kad bi došla iz škule. Sve bi se očistilo, pa metnilo na tavan da se suši.

Siko se kupus, iz zemlje se vadio zeleniš, šargaripa, poštrenjak, peršin, celer i čičoka koje je bilo kod svakog salaša, digod nuz ogradu. Ona je likovita i dobra protiv šećerne bolesti. Ide se sveža i ukišeljena, a kadgod, kad se više ilo čičoke, manje se i bolovalo od šećerne bolesti.

Zdravo je težak život bio u kadgodašnje vrime, al se naši stari nisu nikad bojali posla. Ako je tribalo, radili su od jutra do stura, pomagali jedni drugima. Bila je izreka „Ko rano rani, dvi sriće zgrabi."

Za mlade su se i liti i zimi pravile zabave i igranke. Tako su kadgod provodili brezbrižne mladalačke dane, bili su veseli, zaljubljivali bi se, ženili i udavali. I ako su bili siroti, nisu se bojali imat dice, jel su virovali da je Bog svakom ostavio komad kruva. Stariji su kazali dici da uče, da bolje znaju kako triba radit i zemlju obrađivat, „Zemlja vam je blago, ko kamenje drago". A danas kažu, „Učite dicu, da ne morate radit" i tako se dica od malena pogrišno uče. Naši prici su bili radni, imali su svoje radosti i žalosti koje su uvik podilili sa drugima, tako su bili kadgodašnji običaji.

Sve se prominilo

Ono oranje ralom i volovima, sijanje žita rukom, salaši nabijeni od zemlje, peći i šporelji od blata, loženje kuružne, upaljeni fenjeri i lampaši... to je sve daleka prošlost koja se nikad više neće vratit. Samo nek mladi vide kako su naši prici živili i kako su radili da bi preživili i dicu odranili.

Nije se moglo čut da je kogod bolovo na živce, živilo se mirno, i više se virovalo u Boga.

Sad se sve prominilo, fala Bogu, na bolje. Ručno se skoro više ništa ne radi, u kući su električni aparati, svake fele, a na njivi mehanizacija. Josag više niko ni ne čuva, dica ništa ne rade, kad dođu iz škule, sidnu isprid televizora, kompjutera, inerneta, koji više šteti neg što pomaže. Više se ništa ne kopa, sve se prska, al je i sve zatrovano. Uništili smo prirodu, i sad nam se to vraća. Kad pogrišimo, Bog nam uvik oprašta, opraštamo jedni drugima, a priroda nikad nikom ne oprašta.

Sad i oni, koji oće da proizvode zdravu ranu, ne mogu, jel su zatrovani i zemlja i ajer. Nema više zdrave rane ko što je bilo u kadgodašnje vrime.

A. V. K.

Sveci koji se spominjemo

Male Sevete Terezije se spominjemo 1. oktobra. Ona je još ko mala bosonoga cura svoj život posvetila Bogu. U svojem kratkom životu, od 1873. do 1897. godine kazala je „Ako ode, na zemlji, činim dobra dila, na nebu ću živit vičnо". Oktobra 2. se spominjemo naši anđela čuvara koji nas čuvaje i brane i dan i noć od svakog zla.

Svetog Franje Asiškog se spominjemo 4. oktobra. On je bio učeni mladić, sin jedinak jednog zdravo bogatog trgovca poganina. Franju su obratile riči Svetog pisma „Šta vridi čoviku da sav svit dobije, a dušu svoju izgubi". Ostavio je slavu, očevo veliko bogatstvo, i očo je živit pokorničkim životom kod naši Fra-njevaca fratrova koji su naše pritke u nevolji okupljali, štitili od Turaka, u bolesti i kugi dvorili i nigovali, pa i dan-danas nam pomažu u nevolji i protiv zla.

Sedmog oktobra slavimo Blaženu Divicu Mariju, kraljicu Krunice rožarske. To je društvo od 20 članova koji svaki dan izmole po jednu krunicu koja im po redu pripadne. Ovu krunicu je osnovala Blažena Marija Paula, a Papa Grgur XVI je potvrdio 1832. godine. Članovi mogu bit muškarci i žene od 15 godina pa naviše, dok su živi. Svaki član kad moli krunicu plete vinac Blaženoj Divici Mariji.

Svete Terezije Avilske divice i crkvene naučiteljice spominjemo se 15. oktobra. Svetog Luke Evanđeliste spominjemo se 18. oktobra, a on je bio iz poganske porodice. U Atiohiji je školovan za doktora, a pošto je pratio Svetog Pavla, obratio se. Napiso je jedno od četri evanđelja Isusa Krista. Zaštitnik je doktora i slikara. Šimuna i Jude, Isusovi apostola, spominjemo se 28. oktobra.

A. V. K.

BUNJEVAČKA ZDILA

Gomboci

Gomboci na čorbu

1 kg krumpira
1 jaje
60 deka brašna
1 kašika masti
1 cila paprika
malo soli
po kašike sitne paprike

Krumpir očistit i skuvat u posoljenoj vodi. Kad se skuva, procidit od vode, izgnječit, zakuvat sa jajetom i brašnom. Voda u kojoj se kuvo krumpir se zaprži i metne se cila paprika. Od polak tista pravit sitne gomboce, koji se metnu u vodu kad provre. Kad se dignu gori, kuvani su.

Slatki gomboci

1 jogurtoška čaša samiliveni ora
4 kašike šećera
malo iskalani višanja

Od druge polovine tista pravit male gomboce i u svaki metnit iskalanu višnju sa šećerom, zaokružit ga, pa kad se svi naprave, skuvat ji u malo posoljenoj vodi. Kad dođu gori, procidite ji od vode. Orase malo propržit na šporelju, dodat šećer, pa posut po gombocima, i malo ji protrest da se uvaljaje u orase. Vruće iznet na astal.

Mornarska pita

4 jajeta
2 deci šećera
1 deci ulja
1 deci mlika
1 jogurtoška čaša brašna
1 puding od vanile
polak praška za pecivo.

Podilit na dva dila, a u drugi dodat 1 kašiku kakaa i ispeć dvi jednake kore.

1/2 litre mlika
6 kašika šećera
5 kašika brašna
4 žumanceta
1 vanilin šećer
1 margarin
1 čaša suvog grožđa

Od mlika, šećera, brašna i žumanaca skuvat krem, a kad se proladi, dodat umućen margarin, suvo grožđe koje je bilo priliveno vrućom vodom. Sve izmišat i dodat vanilijin šećer i primazat izmed dvi kore.

Za odozgor umutit 4 biljanca, 8 kašika šećera koje se pomalo dodaju. U biljance dodat 4 kašike prženog šećera, promišat, pa kad se sjedini namazat na kolač.

Kišeljenje čičoke

2 kile čičoke dobro oprat iz više voda, poslagat u boce i nalit sirup od po litre sirćeta, jedne i po litre vode, 1 kašike soli, 2 kašike šećera, jednog konzervansa i polak vinobrana.

Taki sirup promišat, pa kad se sve rastopi nalit na čičoku. Boce zatvorit!

A. V. K.

INICIJATIVA ZA UPIS ELEMENATA U NACIONALNI REGISTAR: PRIDLOZI ZA UPIS NA REPREZENTATIVNU LISTU NEMATERIJALNOG KULTURNOG NASLIĐA ČOVIČANSTVA UNESCO-A (II)

Usmeno bunjevačko narodno blago/ Čije je bunjevačko narodno blago?

Bunjevačka zajednica, sa svim svojim posebnostima, bori se da sačuva svoje kulturno nasliđe, pa je u cilju toga i otpočet projekat koji za cilj ima zaštitu nematerijalnog kulturnog nasliđa ovog naroda pri organizaciji UNESCO.

Drugo izdanje našeg feljtona nosi naziv „Usmeno bunjevačko narodno blago/Čije je bunjevačko narodno blago?", a za zbornik radova Panel konferencije ga je pripravila **Nevenka Bašić Palković**, profesor, viši kustos i bibliotekar savitnik.

Uneskova (Unesco) Konvencija o očuvanju nematerijalnog kulturnog nasleđa doneta je 2003. godine, a u Srbiji je ratifikovana 2010. Ona podrazumiva zaštitu usmene tradicije, izvođačke umitnosti, društvene prakse, rituala, znanja i prakse o prirodi i univerzumu, znanja i veštine vezane za tradicionalno zanatstvo i druge elemente kulturne pripoznatljivosti. Nematerijalno kulturno nasliđe, dakle, pridstavlja neopipljivi dio narodnog stvaralaštva koji svojim trajanjem utiče na svist o identitetu i kontinuitetu svake zajednice, tako i bunjevačke. Ova definicija (vidi: Pina 2006, 17) ključna je za moje saopštenje o potribi hitne zaštite bunjevačkog usmenog narodnog stvaralaštva.

Prve podatke o bunjevačkom usmenom narodnom stvaralaštvu nalazimo već u spevu Dostojna plemenite Bačke, koji je 1790. u Kaloči objavio Grgur Peštalić, jedan od prvi bunjevački književnika. U spevu se nalaze stihovi koji svidoče o usmenom stvaralaštvu kod Bunjevaca:

„Jer i sada naši starci poje
kada dođu među mladiće svoje,
popivaju Marka Kraljevića,
Bosanliju Kotromanovića,
neumrlog pivaju ditića,
Skenderbega il' Kastriotića,
popivaju Stojanin Jurišu,
od primorja Plavšu Arambašu,
od Kraine Slavinske starčića
kapetana Marina Terzića..."

Značaj prikupljanja usmenog bunjevačkog narodnog blaga (pisama, prozni dila i poslovica, izreka i zagonetki) shvatili su tek u drugoj polovini XIX vika pokretači, odnosno prireditači i (na izdanjima anonimni) urednici prvi Bunjevački kalendara za 1868. i 1869. godinu, Ambrozije (Boza) Šarčević, bunjevački književnik i Đorđe Popović Daničar, srpski novinar, privodilac i književnik. Oni su već u prvim bunjevačkim kalendarima, kad još nisu postojali bunjevački listovi i zbirke, objavili kraće ljubavne i šaljive bunjevačke narodne pisme: Oplela Stana, Divojka je hola, U četvrtak Đula, Zađe sunce među dvi planine, Dva pribiga gorom pribigoše, Igralo je čopor divojaka, Sigrala se Roza, Mijinoga konja... Ovu praksu nastavljaju svi kasniji urednici bunjevački kalendara koji su izlazili pod raznim naslovima i svi su obrađeni u Bibliografiji bunjevačko-šokačkih kalendara 1868-1914 (autora dr M. Cindori, E. Bažant i N. Bašić Palković) objavljenoj u Subotici, 2011. godine. To su činili i urednici malobrojni bunjevački listova u istom periodu, Blaž Modrošić (1839-1900), saradnik i urednik Bunjevačke i šokačkih novina i Vile i naročito učitelj i bunjevački književnik Mijo Mandić (1857-1945), u listu Neven (1884-1914). On zajedno sa svećenikom Pajom Kujundžićom, u bunjevačkom kalendaru Subotička Danica (1884-1914), koji izlazi i u međuratnom periodu, organizuje i podstiče prikupljanje usmenog narodnog stvaralaštva.

Prvi sakupljač bunjevačkog usmenog narodnog blaga, koji je objavio zbirke narodnog stvaralaštva, bio je svećenik i bunjevački književnik Blaško Rajić (1878-1951). On ističe 1910. godine da je „naumio sakupiti pjesme i ostale umotvorine koje se med Bunjevcima jošte nalaze". U pridgovoru svoje zbirke: Narodno blago, koja je pripremljena 1910, a štampana u Subotici, 1912 (kasnije dopunjena 1923) kaže da se ove pisme mogu uporediti sa najlipšim škotskim i britanskim baladama ili španskim romansama, al strahuje da će se ovo zrnje bisera sasvim izgubit ako se ne zapiše u narodu. Blaško Rajić je u ovoj knjigi naznačenoj ko prva, obradio samo „svatovske pisme", podiljene u grupe: divojačke, porodične, pisme o roditeljskoj samovolji, razne i one vezane za odgoj. Već u prvom izdanju Rajićeve knjige naznačeni su kazivači bunjevački narodni pisama, većinom iz Subotice: M. Kulundžić, M. Pertić, M. Vukova, K. i M. Romić, J. Parčetić, M. Budinčević, J. Jaramazović, I. Pertić, Đ. Gabrić, M. Vidaković i dr.

Drugi sakupljač bunjevački narodni pisama, u mladosti Rajićev saradnik, Ive Prćić (1894-1959), bavio se sotim duži niz godina, da bi tek 1939. u Subotici objavio obimnu zbirku : Bunjevačke narodne pisme, sa slidećim razvrstavanjom: pobožne pisme, dičije, korizmene, kraljičke, svatovske, groktalice - prvi dio. On nastavlja svoj rad i posli II svitskog rata, al njegova je zbirka objavljena tek 1971. znači posthumno, pod naslovom: Bunjevačke narodne pisme, knj. 1, sa slidećim sadržajem: omladinske il ljubavne pisme, zatim bećarci, šaranci, šalajdani, divojačka, momačka pisma i ko dodatak šokačke pisme kolede.

Narodnim pisništvom kod Bunjevaca bavio se i veliki srpski naučnik Jovan Erdeljanović (1874-1944). On je pisac značajne studije: O poreklu Bunjevaca, izdate u Beogradu, 1930. u kojoj pored istorijski podataka i predanja o poriklu i imenu Bunjevaca, piše o bunjevačkom govoru, prizimenima, viroispovisti, o narodnom pisništvu kod Bunjevaca i najviše o glavnim običajima bunjevačkim koje razvrstava u božićne, ženidbene, slavu, dužijancu, kraljice i divan. Narodno pisništvo prikazuje kod dalmatinski i primorsko-lički Bunjevaca, ko i kod podunavski Bunjevaca, kod koji takođe ističe ko najvridnije - groktalice koje su se pivale „groktenjem" najviše u svatovima i kod kuće dici, a sačuvano je stotinak. Ovu vištinu izvođenja groktalica danas pored Bunjevaca (sada već samo u KUD-ovima), niguju i Srbi, koji su se u XX viku doselili iz dinarski krajeva Balkana u Srbiju, tj. Vojvodinu i u Beograd, te su groktalice već upisane u nacionalni registar na Listu nematerijalnog kulturnog nasliđa, na osnovu zahtiva šestoro nosilaca, al bunjevački zahtev još nije obrazložen ni poslat. To će se uradit u najskorije vrime pošto je otvoren drugi ciklus upisa u Nacionalni registar.

Proznim narodnim stvaralaštvom, običajima, kulturom i tradicijom Bunjevaca u međuratnom periodu bavili su se Mijo Mandić, tada pokretač Pravog bunjevačkog kalendara, bunjevačka književnica Mara Đorđević Malagurski (1894-1971), profesori subotičke gimnazije, Spasoje Vasiljev i Milivoje V. Knežević (i još ko njegov đak) - Balint Vujkov (1912-1987). Ova dva sakupljača najznačajnija su za moj referat zbog velikog obima njevog rada i doprinosa u sakupljanju i obradi bunjevačkog narodnog stvaralaštva. Prvi je Milivoje V. Knežević, profesor i urednik subotičkog časopisa Književni sever (1925-1935), vrlo značajan u međuratnom periodu i do danas, al više vezan za pisništvo i narodne običaje. Drugi je Balint Vujkov, sakupljač narodni pripovidaka, naročito posli II sv. rata, aktuelan sve do danas na jedan specifičan način, koji ću ode u kraćim crtama obrazložit, jer se to dotiče naše teme o zaštiti nematerijanog kulturnog nasliđa kod Bunjevaca - nažalost u negativnom smislu!

Milivoje V. Knežević (1899-1973) je u Subotici živio deset godina i u tom periodu je osnovo i uređivo časopis za književnost, nauku i kulturu, pod naslovom Književni sever (1925-1935). U okviru izdavačke dilatnosti ovog časopisa objavljene su važne knjige vezane za bunjevačku kulturnu baštinu. To su slideći naslovi:

O Bunjevcima, 1927, I deo; O Bunjevcima, 1930, II deo; zatim Bunjevačke narodne pesme : kraljičke, u Subotici, 1930. i Bunjevačka narodna čitanka, 1931. U ovim izdanjima obrađene su skoro sve značajne teme iz prošlosti Bunjevaca: o pravopisu i jeziku kod Bunjevaca, Bu-

njevci i mađarizacija, poriklo, karakter, mentalitet i običaji, prigled bunjevačke književnosti, bibliografski podaci o Bunjevcima, bunjevačka prizimena, o bunjevačkoj narodnoj nošnji, o narodnim pismama kod Bunjevaca i uvršteno je priko 30 kraljički pisama koje su zapisali: Milivoje V. Kneževic, Julka Đelmiš, Nikola Ilanković i Mara Đorđevic Malagurski. To su značajna imena za bunjevačko usmeno narodno stvaralaštvo jel su ove pisme objavljene u zbirki pod naslovom Bunjevačke narodne pesme: kraljičke, 1930. godine, dakle pre Bunjevačkih narodnih pisama, koje je sakupio, uredio i izdao Ive Prćić, u Subotici, 1939. Prćić je iza teksta svake pisme naveo imena kazivača i mista iz koji potiču, što je vrlo dragocino jer se vidi da je usmeno narodno stvaralaštvo onda još uvik bilo „živo" na teritoriji di su do dan danas nastanjeni Bunjevci u mistima: Subotica, Đurdin, Bajmok, Tavankut, Čonoplja, Sombor, kao i u Mađarskoj: Baja, Vancaga, Kaćmar, Bikić, Čavolj, Bački Aljmaš i Gara. Kod groktalica koji u ovoj zbirki ima najviše, označeni ko I dio, Ive Prćić je naveo i one koje imaju više varijanti ("ista pisma malo drukčije"), a ko „II dio groktalica", na kraju knjige, pobrojano je samo 26 naslova pisama koje je on, prema svom ličnom opridiljenju, prido „našoj Matici hrvatskoj" u Zagrebu, za X knjigu velikog zbornika pod naslovom „Hrvatske narodne pjesme". One su u toj ediciji objavljene 1942. godine u Zagrebu, iako su ispivane na bunjevačkoj ikavici, ko i prvi dio pisama, a kazivale su ih Teza Crnković, Jela Jaramazović, Liza Prčić, slipi Stipe i Ivan Gabrić iz Subotice, te Roza Šibalić, Kata Matoševa, Mara Pejagić i Eva Drvar iz Mađarske. U pridgovoru se kaže da se time donekle odužuju Bunjevcima, čije stvaralaštvo do tad nije uvrštavano u zbirke jer se niko iz ovi krajova nije javio na poziv Matice hrvatske još 1876!

Tokom trajanja II sv. rata, za vrime mađarske okupacije ovi krajova, objavljena je još jedna zbirka: Bunjevačke narodne pisme – hiljadu bećaraca, koje je sakupio i izdao Marko Peić, u Subotici, 1943 (na knjigi stoji: Városi Nyomda, Szabadka). Peić navodi da je bećarce sakupljo nikolko godina, al da to „još uvik nisu svi bećarci koje naši Bunjevci pivaju" i kod pojedini pisama donosi notne zapise u aranžmanu Pere Tumbas Haje, čuvenog bunjevačkog kompozitora i izvođača tamburaške narodne muzike.

Tendencija da se bunjevačko usmeno narodno stvaralaštvo prikaže kao hrvatsko, započeta prid II svitski rat i tokom rata, nastavlja se vrlo brzo i nakon II sv. rata, naročito posli donošenja naredbe nove vlasti „da se Bunjevci imaju tretirati i popisivati kao Hrvati, bez obzira na njihovo lično izjašnjavanje." Otud nije čudno što je Matica hrvatska, 1971. u Zagrebu, u jeku „hrvatskog proljeća" objavila dvi zbirke: Antologiju poezije bunjevačkih Hrvata i Antologiju proze bunjevačkih Hrvata, u ediciji „Odabrana djela bačkih Hrvata", autora Geze Kikića iz Subotice, koji je također isticao svoju „pripadnost hrvatskom nacionalnom korpusu". U pridgovoru Antologije poezije, Kikić iznosi: „Tek potkraj XIX stoljeća Subotica i Sombor postaju kulturna središta bunjevačkih Hrvata; tada se njihova književnost definitivno uključila u općenit tok hrvatske književnosti." Nasuprot Kikiću, i upravo 1971. g. veliki srpski lingvista, akademik Pavle Ivić, u prvom izdanju svog čuvenog dila Srpski narod i njegov jezik navodi da je „na severu Bačke u XVIII i XIX veku, pa čak delimično i u XX v. živela pismenost, pa i jedna mala književnost izrazito pučkog karaktera na bunjevačkom ikavskom govoru" (kada se govori o spisima katolika srpskohrvatskog jezika u periodu regionalnih književnosti).

Slično su Bunjevci prošli i sa sakupljačom Balintom Vujkovim (1912-1987), koji je još ko đak profesora srpskog jezika, Milivoja V. Kneževića, objavio nikoliko bunjevački narodni pripovidaka u časopisu Književni sever, u periodu 1933-1935, ko i članak Narodne pripovitke i narodni pripovidači kod Bunjevaca, 1933. godine. Zbirku Bunjevačke narodne pripovetke objavio je upravo sa Milivojom V. Kneževićom, 1939. godine u izdanju bunjevačkog lista Neven, a prvu samostalnu zbirku objavio je tek posli rata, 1951. Knjiga opet nosi naslov Bunjevačke narodne pripovitke, označena je ko „knjiga prva" – skupio i obradio Balint Vujkov, al izdavač je NIP „Hrvatska riječ" iz Subotice i u pogovoru Balint Vujkov navodi da je to „prva knjiga narodnih pripovjedaka Hrvata iz sjeverne Vojvodine!" Dakle, on se doslovno pridržava političkog stava i naredbi novi komunistički vlasti da Bunjevci triba da budu Hrvati, pa je za nji u Subotici list Slobodna Vojvodina preimenovan u Hrvatska riječ, pozorište se imenuje kao Hrvatsko narodno kazalište (u Subotici), a već slideća zbirka Balinta Vujkova nosi naslov: Hrvatske narodne pripovijetke, sa podnaslovom - bunjevačke, izdata u Novom Sadu, 1953. godine. On u pogovoru ove zbirke doslovno kaže: „Skupljanje ovih, te već objavljenih i još neobjavljenih, bunjevačkih narodnih pripovijedaka izvršeno je na relativno malom prostoru koga nastanjuju na sjeveru Vojvodine Hrvati." Strašna izjava je kazivači su i dalje Bunjevci: Marko Vojnić Purčar, Pere Poljaković Kovačev, Đula Iršević, Stipe Šević Cvancik, Đuro Gadžur, Luka Malagurski, koji pripovidaju bunjevački, al sakupljač ih svrstava u Hrvate-Bunjevce i navodi: „Sve je manje pripovedača među Hrvatima-Bunjevcima i veo zaborava počinje prekrivati bunjevačke narodne pripovijetke", žali se Balint Vujkov. On citira svoj članak iz Književnog severa, 1933. godine, kad je već konstatovo da se narodna pripovitka kod Bunjevaca potiskuje sa životnog tla. Nažalost, tome je i on kasnije tušta doprino tako što ih je preimenovao u „hrvatske narodne pripovijetke" i sve njegove naredne zbirke nose tu glavnu odrednicu, ko i posle njegove smrti. Poslidnja zbirka mu je izdata 2012. godine u Subotici pod naslovom Šta u oca to u dice: hrvatske narodne pripovijetke, u kojoj su obrađene šaljive pripovitke. Ime Balinta Vujkova, ko sakupljača usmenog narodnog blaga, ušlo je u mnoge čitanke, zbirke i antologije, al ko sakupljača hrvatskih narodnih pripovidaka, pošto od dvadesetak objavljeni zbirki, samo prva nosi naslov Bunjevačke narodne pripovitke, 1951. godine. Sve ostale već u naslovu ističu da se bunjevačke narodne pripovitke objavljuju ko hrvatske!

Od osnivanja (2002) do danas manifestacija Dani Balinta Vujkova u Subotici nosi podnaslov – dani hrvatske knjige i riječi, al to više nema nikake veze sa nigovanjem kulturne baštine kod Bunjevaca i za Bunjevce! To su manifestacije koje organizuje Hrvatske čitaonica iz Subotice za pripadnike hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i šire, a pomažu je Hrvatsko nacionalno vijeće i druge hrvatske i srpske institucije i nadležna ministarstva R. Srbije, zanemarujuć da se najprija radi o bunjevačkom kulturnom blagu.

Šta je nama Bunjevcima činiti? Čije je bunjevačko usmeno narodno blago? Kako sačuvati bunjevačko ime i bunjevački pridznak našeg narodnog stvaralaštva? Kako spasit što se spasit može? Ko je odgovoran za prikrivanje i prikrajanje istorijski i kulturološki činjenica vezani za Bunjevce? Kako tom stat na put? Kako sačuvat nematerijalno kulturno nasliđe Bunjevaca, ako se krše zakoni R. Srbije, Statut AP Vojvodine i međunarodne povelje o pravima nacionalni manjina na očiglednom primeru Bunjevaca? Šta će učinit Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine po tom pitanju? Kako će bunjevačko nematerijalno kulturno nasliđe bit pridstavljeno i zaštićeno u Nacionalnom komitetu Srbije, pri Etnografskom muzeju u Beogradu?

Bezbroj pitanja, a teže se stiže do pravi odgovora i podrške šire zajednice ako sami pripadnici naše nacionalne zajednice (koja samo u Subotici broji skoro 14.000 ljudi) još uvik ne rade dovoljno za sopstveno dobro, za priznavanje, poštovanje i očuvanje svog imena, tradicije i nematerijalnog kulturnog nasliđa.

Zaključujem, ipak, da će sve to bunjevačka nacionalna manjina uspišno pribrodit ako Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine, putem svoji odbora i stručni saradnika bude kvalitetno radio, brez mišanja politički stranaka i udovoljavanja raznim političkim i ličnim interesima, a nuz pomoć nadležni organa i pozitivni domaći i međunarodni zakona koji štite nacionlne manjine od asimilacije, nipodaštavanja, zanemarivanja i nestanka. Jedan od načina opstanka i zaštite bunjevačkog nematerijalnog nasliđa, u koje svakako spada usmeno narodno stvaralaštvo na bunjevačkoj ikavici (naročito kraljičke pisme i groktalice, zatim najlipše narodne pripovitke i izreke) jeste registracija svega najvridnijeg u Centralni nacionalni registar pod okriljem UNESCO-a.

Usmeno bunjevačko narodno blago će se ipak najbolje sačuvat u srcu i u svisti Bunjevaca da je njevo neotuđivo pravo da niguju, čuvaju i izučavaje svoje nematerijalno kulturno nasliđe, da te činjenice o svojoj autohtonosti i posebnosti prinesu na mlađe naraštaje i da s ljubavlju i ponosom i dalje čuvaje svoje ime BUNJEVAČKO!

DA SE NE ZABORAVE SINOVI I ĆERI SUBOTIČKE RAVNICE (XXXV)

Divan s čovikom o ratu

VOJNIĆ TUNIĆ (Jose) GRGO, rođen je 1926. godine u Subotici, statističar po zanimanju, bio je malo opširniji od većine sa kojima je učitelj **Antun Vidaković** divanio. Evo šta je tom prilikom zabilužijo od Grginih riči.

„Tu u Subotici sam se škulovo, pohađo osnovnu i sridnju školu. Rođen sam na Bajnatu, odraso u centru grada, a sada živim u MZ Gat. Moj otac bio je za vrime stare Jugoslavije jedan od uglednih ljudi, a i za vrime okupacije, zato što je bio vlasnik kafane „Tri šešira". Imali smo nuz to i salaš na Čantavirskom putu. Nama nisu oduzeli radio aparat jer smo se povukli na salaš. Prvi revolt koji sam doživio bio je taj kad su nas tamo prid kafanom, na mistu današnjeg Radničkog univerziteta postrojili pod zid. Neko je pokazao na našu kuću da smo mi komunisti i svašta su tamo kazali. Doveli su žednu desetinu pijanih vodnika, tili su da nas striljaju. Na našu sriću zaustavio se jedan automobil iz kojeg je izašo jedan madžarski major koji je onda pito - šta se to tamo događa, zašto niste proverili prvo kuću, zašto to radite? Ja sam to razumio jer sam od malena znao obadva jezika, pošto sam odraso u ovoj mišovitoj sredini. Proveli su nas priko trga i isprid Gradske kuće sa južne strane kapije. Tamo su još ležali onih 5 leševa što su ih pobili okupatori. To su bili zli ljudi koji su pokupili te sirote ljude i poubijali ih da siju stra oma na početku. I danas se vide ožiljci tih metaka kada se ulazi u Gradsku kuću. Ja mislim da bi bilo vrime da se tamo postavi jedna ploča jel da se to jednostavno izbriše. To nas starije podsića na to vrime, a ovi mlađi to ni ne znaju.

Kad se to sve s nama tako dogodilo bili smo prije svega opljačkani. Mi smo prijavili ratnu štetu od 40.000 dinara, a za 24.000 dinara se mogla kupiti jedna lipa kuća u to dobo. Tako smo mi sve do jeseni vrime proveli na salašu. Septembra miseca smo se vratili u Zmaj Jovinu ulicu, di je danas Higijenski zavod, a tada je bilo niko gradsko slagalište. Otac je držo jednu krčmu i tu su se događale razne stvari. Dolazili su tamo razni agenti, a žrtva svega toga bio je moj brat, zato što je komegod štogod kazo, a onaj ga je potkazo, pa su ga odneli na prisilni rad. On se kući vratio 1946.godine, tek posli mene. Bio je u ruskom zarobljeništvu.

8.VUB nastupa prema Bjelovaru aprila 1945.

Netrpeljivost je bila velika po nacionalnoj osnovi. Ja to strašno nisam podnosio. U to vrime je bila velika nacionalna euforija naši građana. Možda niki nisu bili toga ni svisni. Uglavnom jako sam moro da vodim računa kad iđem putom, jel kad iđem u prodavnicu, moro sam da govorim mađarskim jezikom, a ne svojim maternjim bunjevačkim.

Našo sam se na salašu na Čantavirskom putu, kad su dolazile ruske jedinice iz pravca Čantavira. Priključio sam se njima. To je bilo 9.10.1944.godine. U Malom Bajmoku smo se spojili sa Subotičkim partizanskim odredom. Onda smo krenili u napad na Željezničku stanicu. I još smo nike akcije uradili. Tako smo, recimo, zarobili jedan čitav bataljon mađarske vojske koji se povlačio u pravcu Segedina. Niki oklopni voz je tribo doć u Suboticu. Mi smo išli minirati prugu, tako da taj voz nije došo. Oni su tili doći po one opljačkane stvari koje su uzeli od Jevreja. U tom vozu bile su skupocene stvari. Oni koji su opljačkali tili su to da odnesu. Nije im se ukazala prilika. Ja sam bio unutri, ništa nisam smio da diram. Tu je bilo jako puno dragocini i umitnički stvari, predmeta za domaćinstvo, serviza, raznog nakita i tome slično. Dok sam ja bio tamo na stražarskom mistu, nisam nikom dozvolio da dira te stvari. Posli ne znam šta je bilo sa tim stvarima. Ja sam onda razvrstan u I kasarnu. Bio je stvoren 4. bataljon.

Dobio sam zadatak da formiram kolonu seljačkih kola. Pa smo krenili prema Bajmoku, a Bajmok je bio oslobođen 19.oktobra, otale smo išli dalje za Sombor. Kod Koluta i Bačkog Brega smo se sastali sa našom glavninom. Prvobitno smo bili u Bezdanu, na mohačkom pravcu, bilo je da će se na tom pravcu forsirat Dunav. To je izminjeno, pa smo mi krenili apatinskim pravcom. Tu je došo niki šlep, di smo mogli stati nas oko 50, tu smo prišli priko. I tamo su tukli po nama. Tu sam bio ranjen u obrvu i sa zavojom na glavi krenio dalje. Interesantno je to bilo da su neprijateljske snage u svoje redove ubacivale domaće mađarske mladiće, pa su se nji dvojica pridali nama. Pošto sam ja znao mađarski, ja sam njim divanio da iđu livo, pa desno, da kakogod dođu do nas. Pošo je, istina, jedan Rus koji ih je tijo striljati.

Kažem mu ja: – Nemoj bratko, oni su se nama pridali.

Inače u meni nije postojalo netrpeljivo nacionalno osićanje, e sad je bila prilika da njim pokažem. Žalio sam ih i uradio bi to za svakog čovika. Nastavio sam sa VIII Vojvođanskom brigadom do kraja. Moja desetina prvo je izbila tu na Dravu kod Osijeka, zahvaljujući tom što sam ja našo jednog šumara, koji je znao di je teren bio miniran. Na vrlo lak način smo došli tamo i ukopali se. Bio je to jedan vrlo težak period između Batinske bitke i Baranje, u selu Lug. Bio je tu jedan most koji je tribalo prići. Niki moj zemljak Grgo Rudinski je tu bio desetar. Prvi je rabro krenio sa svojom jedinicom na taj most. Ovi

su već sve reflektorom osvitlili i tukli topovima po pešadiji. Topovima se nikad nije pucalo po pešadiji, a ode su pešadiju prvo tukli. Tamo smo doživili jedan vrlo težak i krvavi okršaj, al smo ih ipak istirali iz sela Lug. Oni su se povukli priko, u Osijek. Na taj način je bila oslobođena cila Baranja. Međutim, već je zaladilo, a oni su digli u vazduh dio nasipa, pa je prodrla voda. Onda sam ja moro nać put do slidećeg nasipa. Cilu sam brigadu uspio provesti do drugog nasipa. Bili smo zdravo mokri, a dok se čovik ne osuši, bilo je jako nezgodno. Kako se ko snašo tako je i uradio. Bilo je tu puno nastradali.

Možem da kažem, ja sam bio određen u nike patrole, nike zaštitnice, nike posebne jedinice, jer su to bili baš specijalni zadaci. Međutim samnom je bio Lulić Pere, rođak po materi, a kaplar u staroj Jugoslovenskoj vojski. Niki put me je znao čvrknut po glavi kad sam štogod pogrišno uradio.

– Oćeš da izgubiš glavu? kazo bi on oštro.

On je to sve tako gledo, a siroma bio je kratkovid. Spomenio sam da sam bio ranjen u glavu i da sam sa zavojom išo dalje. To je bilo baš na Kopačkom pravcu. Baš na Božić smo bili sminjeni. Jedan drugi bataljon je došo na naše misto. Mi smo očli pet-šest dana na odmor. Bili smo dobro prihvaćeni tamo. Čak smo i 19. decembra bili postrojeni i išli komandantu da čestitamo u drugo selo krsnu slavu, a u Kopačevu je bila sveta misa. Tamošnje domaćice su nam kazale da će u 10 sati bit misa i većina nas je očla na tu misu. Nismo mi svi u tom materijalnom i socijalnom pogledu bili ugroženi. Bilo nas je omladine i seljaka. Seljaci su najviše stradali, jer su oni direktno sa salaša bili mobilisani, nisu znali da se čuvaju, u nikim jurišima smo baš imali zdravo velike gubitke, zbog navali komande kad triba i kad ne triba, nigdi lukavstva i taktike, a i zbog nikake obučenosti kako se čuvati metka i neiskustva vojske za take jake okršaje uglavnom u ravnici. Pogotovo se zdravo puno ginilo u Slavoniji u Čađavici."

(nastaviće se)

Priredio:
Zvonko Stantić, politikolog

ONI STARE KO I SVI DRUGI AL NJEVO PAMĆENJE NE

Tajna dugovičnog pamćenja

Iako smo navikli vidit stariji svit u raznim izdanjima kad su zdravstveni problemi u pitanju, postoji i aspekt treće životne dobi koji začuđuje ne samo laike već i naučnike. Radi se o sposobnosti ljudi koji su već zašli u sedmu el osmu deceniju života, a pamćenje, ne samo da im nije popuštilo već je jednako pouzdano ko i kad su bili mladi.

Bredford Dikenson, profesor neurologije u Harvardovoj školi medicine nada se da će misteriji oko ove zagonetne sposobnosti stari uskoro doć kraj, u interesu sviju. Prije svega, upravo ljudima te dobi koji imaju velike muke da zapamte i najosnovnije stvari, ko što su imena njeve dice, adresa na kojoj žive i slično.

Dosadašnja istraživanja pokazala su jasno da su kod stariji ljudi sa ovom sposobnošću dilovi mozga zaduženi za čuvanje informacija gotovo identičnog oblika i stanja ko i kod mladi od dvadesetak godina. Problem u razotkrivanju ovog svojstva je taj što su ispitanici bili neujednačeni po gotovo svim parametrima. Od genetski urođeni bolesti, načina života, ishrane, socijalnog statusa, obrazovanja, itd.

Čini se da nema uniformnog pravila kako da kogod dospije u ovaj prestižni klub oni koji decenijama pamte i detalje koje većina ljudi postepeno zaboravi. No, nauka sama po sebi ne posustaje prid zagonetkama već ji proučava. Jel odbacuje auru misterije i neobjašnjivog uzdajući se u prostu činjenicu da i za ovo postoji logično rišenje, do kojeg će potrobniji istraživanjom neminovno doć.

Zato je Dikerson sa svojim saradnicima sproveo istaživanje nad 17 „super staraca" kojima je zadatak bio da pogleda cidulje s različitim pojmovima, a zatim posli dvadeset minuta pokušat ponovit što veći broj nji. Rezultati su bili više nego dobri. Za razliku od prosične stare osobe koja na ovakom testu nije mogla zapamtit više od 8 do 10 riči, „super starci" ko i generacije njevi unuka uspili su zapamtit od 13 do 16 riči. Što je bio i krajnji maksimum u ovom ispitivanju.

Slično ispitivanje je rađeno i u Budimpešti, na većem broju ispitanika. Ukupno nji 62. Rezultati tog eksperimenta pokazali su da mozak znatno sporije stari i gubi svoje vitalne sposobnosti kod ovi ljudi za razliku od prosične osobe njevi godina.

Zaključaka u smiru rišavanja ove tajne dabome ima, međutim ako i postoji zajednički imenitelj zašto ovi ljudi imaju tako izraženo oštriju sposobnost pamćenja od svoji vršanjaka, naučnici za sad nemaju osićaj da su na pragu otkrića. Čeka ji velik posо i puno mukotrpni analiza i upoređivanja podataka.

Dok se to ne desi, svakako da možemo sebi pomoć da povećamo šanse da nam se jedan od vitalni aspekata zdravlja očuva što duže. A to je prije svega način ishrane i dovoljno sna. Kad dođemo u godine „super staraca" znaćemo na čemu smo. Jesmo nadareni za pamćenje, el nas na to kogod ipak mora podsitit. A ako i bude tako, ni to nije problem. Sve dok imamo osićaj da smo štogod dobro za svo to vrime uradili. I da ćemo, ako ne po genijalnosti, onda bar po tom bit upisani u knjigu života.

T. K. M.

REZERVOAR VITAMINA I MINERALA ZA ZIMSKO VRIME

Sve od bundeve

Bundeva (Cucurbita pepo Cucurbitaaaceae) je poriklom iz Amerike, ima ji razni fela, boja i oblika: male i velike, dugačke i šarene, zelene, narandžaste, crvene, s prugama i rogovima... Jednogodišnja je biljka, gaji se iz simena odnosno rasada, ne zaliva se direktno već sistemom kap po kap (ako je sušna godina), prihranjuje se lako rastvorljivim đubrivima, a štiti od biljnih bolesti i prijakog sunca. Dugačke bodljikave stabljike okićene su krupnim listovima prikrivenim dlačicama i tamno žutim cvitovima u obliku livka. Cvitovi se pritvaraju u krupne narandžaste plodove pune pljosnati bili il zagasito zeleni simena. U manjim količinama, bile bundeve čeljad obično se troši za ranu, žute za stoku, a male šarene za ukras. Ipak, najznačajnije su uljane tikve koji takođe ima više fela.

Za bundevu se divani da je izvor života i simbol regeneracije, a sve ono što mož da obnovi umorno i bolesno, zna se kolko i šta znači. Smatra se ranom (ilom) besmrtnosti, a koštica je rana besmrtnosti i početak čovikove nadmoći nad prirodom.

Zbog hranjivosti i likovitosti, bundevu zovu vojvođanskom bananom. Njen mesnati dio sadrži dosta beta karotina i vitamina E. Simenje sadrži oko 30 odsto nezasićeni ulja, koja pospišuje funkciju prostate, a bogate su i gvožđom, cinkom, fosforom i selenom. U narodnoj medicini, koristi ko lik protiv crivni upala i glista kod dice. Ladno ciđeno ulje iz semenja, koristi se u terapiji bubrežni bolesnika, reumatičara i za oporavak posli operacije. Bundevino ulje sadrži i prirodne antioksidanse, koji usporavaju starenje ćelija. Po nutricističkoj vridnosti, mož se mirit sa najkvalitetnijim maslinovim jel uljom od pšenični klica. Ono se dobija procesom – ladnog ceđenja, dakle brez upotrebe hemikalija.

U zimsko doba, zafaljujući vitaminima i mineralima, povećava se otpornost organizma prema infekcijama, stiče se mentalna svežina i vitalnost. Beta karotin ispoljava antioksidativna svojstva čime se objašnjava pretpostavljeno antikancerogeno dejstvo masa ploda, naročito bundeve i muskatne, pa i uljane tikve.

Grickanje prženog zrna tikve, „semenki", veoma je popularno na Balkanu i u bliskoistočnim zemljama. Ritmično uzimanje zrna i njihovo grickanje smiruje živce, a ukusno jezgro je hranjivo zbog belančevina, ulja, balastnih i mineralnih materija koje se na ovaj način unose u organizam. Sime je posebno bogato mangezijumom, fosforom, bakrom, gvožđom i manganom, sadrži i određenu količinu vitamina E.

Bundeva se može naći na pecama tokom cile jeseni i zime i njezina primena je zdravo široka.

Primena u kozmetiki

Odlično deluje na problematičnu kožu, posebno masniju sa mitiserima, bubuljicama i aknama, tako da se stavlja u kreme i maske za lice. Ulje iz simena bundeve je bogato cinkom i koristi se za upalne procese prostate, preventivno deluje na razvoj kancerogeni promena prostate.

Ila od bundeve

Bundeva je bogata vitaminima i mineralima i triba da bude češće na jelovniku. Pored pite, bundevare il komada bundeve pečeni u lerni, kako se uglavnom koristi, triba probat čorbu od bundeve, dodavat je u variva od mešanog povrća, i od nje se može pripravit pire, pa uštipci, salate…

Krem čorba: u malo vode skuvat 750g bundeve isičene na komade pa je propasirat, ulit pola litre mlika, malo soli, kašiku ulja ili putera i kuvat još minut /mesto mlika može se sipati supa od kostiju/.

Knedle: u malo vode skuvat 750g bundeve isičene na komade, ocidit, propasirat, dodat jaja, 100 g brašna, 1 dl mlika i malo soli pa umisit. Ako je tisto mekano, dodat još brašna i pravit male knedle. Uvaljat ih u brašno i spuštat u vrilu vodu. Kad isplivaju na površinu, vadit ih i ocedit. Posut mrvljenim sirom, propršenim susamom el prženim i isickanim simenkama bundeve. Po želji, nuz knedle poslužit salatu od svežeg povrća el barenu ribu.

Rižoto: na dvi kašike ulja, putera il margarina kratko propržit sitno sickanu glavicu crnog luka pa dodat 300 g sitno sickane bundeve, sipat malo tople vode i dinstat dok ne omekša. Zatim dodat 300g obarenog pirinča, dva sickana čena bilog luka, soli i bibera po ukusu i kuvat još minut-dva pa posut mrvljivim bilim sirom el propršenim simenkama suncokreta. Služit nuz salatu od svežeg povrća.

Ginisovi rekordi

U čast bundeve, u Kikindi se već 23 godine zaredom održava manifestacija „Dani bundeve (ludaje)". Dosad su dvi najveće bundeve, od 254 i 236 kilograma proizveli učenici Poljoprivredne škule u Futogu. Najduža tikve se protegla na 250 centimetara, a u takmičenju najdužih vrgova (vrsta tikve) pobedila je ona od 101 metar a za Ginisa je svakako i stometarska pita savijača ispečena u tepsiji na spratove a za koju je upotrebljeno 250 kila kora za pitu, 320 kila rendane bundeve, oko 120 kila šećera, četiri kile cimeta i više od 100 litara ulja.

Eva Pečkai Kovač

U SUBOTICI ZAVRŠEN PETI MEMORIJALNI TURNIR ZA ODBOJKAŠICE

Sitili se čika Jose Markovića

U Subotici je, po dugogodišnjoj tradiciji, dvi nedilje prid početak Super lige Srbije, završen odbojkaški turnir koji već pet godina unazad čuva sićanje na **Josipa Markovića**, sportskog radnika sa severa Bačke. I ove godine nastupile su četiri ekipe, nuz domaćina – Spartak, Vizura, Jedinstvo (Stara Pazova) i Crvena zvezda, prema prognozama, ekipe koje će se borit za plej-of.

Kroz šest zanimljivi utakmica u Hali sportova ekipe su se pridstavile, mahom sa prominjenim i podmlađenim sastavima, nuz, mora se priznat i dosta oscilacija u sigri, što je u niku ruku i normalno, jel tek pridstoji završnica priprema.

KONAČAN PLASMAN

Prvo misto pripalo je Vizuri iz Beograda, drugo misto zauzelo je Jedinstvo iz Stare Pazove, treće subotički Spartak, a četvrto beogradska Crvena zvezda.

U takim okolnostima najbolje se pokazala ekipa Vizure, zabilužile su „Ajkulice" sve tri pobede, al su i dobile dva značajna pojedinačna priznanja.

NAJ POJEDINCI

Najbolji libero na turniru bila je Aleksandra Jegdić (Spartak), najbolji bloker Ivana Mrdak (Jedinstvo), najbolji tehničar Aleksandra Ćirović (Vizura), a najbolji igrač Katarina Lazović (Vizura).

Katarina Lazović je proglašena za najbolju igračicu Memorijala, a nakon dodile nagrada je istakla:

– Drago mi je što smo osvojile prvo mesto u Subotici, a ovo je pokazatelj kako smo trenirale celog leta i kako se spremamo za sezonu koja počinje uskoro. Pokazale smo da se nalazimo u dobroj formi, pobedile smo tri jake ekipe i time svakako možemo biti zadovoljne. Što se igre tiče, tu još ima prostora za napredak i verujemo da će biti još bolje. Moja pojedinačna nagrada svakako prija, odlična je nagrada za moj rad tokom celog leta – kazala je ona.

Njezina saigračica **Aleksandra Ćirović** je bila proglašena za najboljeg tehičara.

– Čestitam svim ekipama na prikazanoj igri, najviše mojoj na prvom mestu. Nije bilo lako, ovo je turnirski sistem, igramo tri meča u kratkom periodu. Svaki meč je sve teži zbog toga, malo smo pale protiv Zvezde u poslednjem duelu, ali smo zadovoljne učinkom, zbog dobre provere. Čini mi se da smo najbolje odigrale protiv Jedinstva. Njih smo smatrale za najvećeg protivnika. Nešto smo lošije počele meč, imale smo ozbiljan zaostatak u prvom setu, ali smo uspele da odigramo koncentrisano, da preokrenemo, te da na kraju i dobijemo meč.

Ivana Mrdak je drugi put uzastopno nagrađena ko najbolji bloker, a nastupala je za drugoplasiranu ekipu Jedinstva.

REZULTATI

Prvo kolo: Spartak – Vizura 1:3 (15:25, 25:17, 25:19, 25:15), Jedinstvo – Crvena zvezda 3:0 (25:22, 25:22, 25:22), drugo kolo: Spartak – Crvena zvezda 3:2 (17:25, 15:25, 25:16, 25:21, 15:13), Vizura – Jedinstvo 3:0 (30:28, 25:20, 25:20), treće kolo: Spartak – Jedinstvo 1:3 (19:25, 24:26, 25:20, 11:25), Vizura – Crvena zvezda 3:2 (25:12, 19:25, 21:25, 25:18, 15:6).

– Možemo biti zadovoljne učinkom, ovo je naš drugi turnira, a tek će treći, naredne nedelje, pokazati ko je koliko spreman pred skori početak Super lige. Mi polako dižemo formu, za sada ide sve po planu i bićemo još bolje kada počne borba za bodove.

Domaćin, Spartak, privuko je, naravno, najviše pažnje domaće publike. Golubice su se pokazale u jednom drugačijem sastavu u odnosu na prošlu sezonu, a sa tim u skladu triba i pravit ambicije.

– Imamo sastav kakav jeste, sa mnogo mladih devojaka koje nisu prošle godine igrale, Prolić, Jović, Batinić, pa i Dabić i Jegdić su prošle godine igrale drugog dizača i drugog libera. Ovaj turnir nam je možda bio prejak trenutno, ali šta je, tu je. Moramo biti zadovoljni jednom pobedom i sa nekoliko dobrih setova. Ono što nije dobro, to su veliki padovi u igri koji nam se dešavaju. Oscilacije jestu odlika mladih ekipa, ali baš ne prijaju takvi padovi. Vidim da takvih problema imaju i druge ekipe, dosta je mladih devojaka koje igraju, ali mislim da je Spartak tu u najgorem položaju – kazo je **Goran Ilić**, trener Spartaka. **N. S.**

OSNOVA LIČNOSTI SE FORMIRA U RANOM DETINJSTVU

Potreba za bajkama

Pored mnogih drugih, čovek ima i snažnu potrebu za bajkama. Koreni ove potrebe su u našem detinjstvu, kada smo prva saznanja o životu sticali kroz bajke i kada smo uživali u bezuslovnoj ljubavi koju su nam pružali okolina i odrasli. Zbog toga većina ljudi u poređenju sa problemima odraslog doba, doživljava detinjstvo kao najlepši deo svog života. Sem toga, u detinjstvu svi doživljaji i utisci ostavljaju najdublje tragove, zbog čega je Frojd rekao „da je dete otac čoveka".

Iskustvo u detinjstvu važno

U psihologiji se i inače smatra da se osnova naše ličnosti formira u ranom detinjstvu i da od iskustva u tom periodu zavisi naš takozvani životni scenario, odnosno, iskustvo u detinjstvu u velkoj meri određuje čovekovu sudbinu.

Budući da svi mi i u odraslom dobu zadržavamo u sebi deo tog našeg deteta, to se onda i neke dečije želje i fantazije povremeno javljaju i u tom dobu. Ljudska potreba za bajkama je jedna od najsnažnijih u čijoj osnovi je zapravo težnja ka vraćanju u period kada smo život videli samo kroz ružičaste naočari i kada je sve bilo lepo, bezbrižno i bezbedno. I što je stvarnost surovija, ova potreba je jača.

Biznis u prvom planu

Znaju to svi oni proizvođači medija i reklama, pa intenzivno koriste (često i zloupotrebljavaju) ovu ljudsku potrebu, stvarajući bajke za široke narodne mase. Tako danas nema nijedne novine, časopisa, filma, reklama pogotovo, bez bajkovitih ponuda i preporuka za bolji i lepši život. Pored toga, glumci, pevači, političari, biznismeni, kraljevi i princeze, bivši i sadašnji, nezaobilazne su teme „žute štampe", ponekad i one ozbiljne. Šta više, u zadnje vreme smo preplavljeni napisima i pričama o životu glumaca, manje ili više poznatih, pevača, sportista, manekena, biznismena, bogataša koji otvaraju škole, opere, fabrike, sponzorišu umetnike, počev od priča o njihovim kućama, vilama, bazenima, pa čak do onih najbanalnijih i najobičnijih stvari iz njihovog života: šta jedu, kako se i gde oblače, gde letuju, od čega boluju, koje su im mane i hirovi, a koje vrline. Da ne govorimo o onim pričama koja glumica, voditeljka ili pevačica očekuje dete, ko se razveo, ko je koga ostavio, promenio boju kose, ko je izazvao neki skandal, ko se odao alkoholu, drogi... Poslednjih meseci (i godina), narod je zaokupljen bebama nekih holivudskih i domaćih glumica, estradnih zvezda, što običnom (normalnom) čoveku počinje da smeta, jer toliko žena na ovoj planeti rađa decu, pa ipak nemaju potrebu da, sem svoje bližnje, obaveste o tome ceo svet. Naravno, sve to je deo biznisa koji je sem fudbala izgleda najvažnija stvar na svetu.

Običnog čoveka, našeg građanina pogotovo, još više uznemiri vest da je neka glumica ili pevačica dobila za rođendan ni manje ni više nego automobil, čija je vrednost tolika da bi on od toga mogao živeti nekoliko godina ne radeći ništa.

Bežanje od stvarnosti

Ova potreba za eksponiranjem sopstvenog uspeha ili bogatstva odavno je prisutna na Zapadu, ali je zadnjih godina zahvatila ceo svet, pa i nas. I naši mediji, štampa i televizija, sve više veličaju život na visokoj nozi, nudeći nam reklame tipa „uđeš, izađeš i gotovo" ili bajkovite priče o životu nekih naših pevača, sportista, biznismena koji olako troše novac na kuće, jahte, luksuzna kola i putovanja, dok većina naših sugrađana jedva preživljava, nemajući ponekada dovoljno ni za hranu, da ne govorimo o stalnom rastu cena, nezaposlenosti i sve većem siromaštvu.

Potrebu za bajkama intenzivno koriste i autori i organizatori nagradnih igara. I ovde su bajkoviti dobici: stanovi, automobili, putovanja, što samo pothranjuje ljudsku potrebu za nekim boljim i lepšim životom a što se naravno retkima dešava.

Ipak, potreba za bajkama je prisutna. Dokaz za to su kupovina „žute štampe", masovno gledanje sladunjavih serija, maštanje o životu bogatih i slavnih, masovno učestvovanje u nagradnim igrama što je sve neka vrsta bežanja od stvarnosti, pothranjivanje svoje nade i želje za boljim životom, ali i pristajanje na život sa iluzijama.

Desa Kujundžić